ئىستىقلال ناخشىسى

(1992 ـ 1999 ـ يىللار)

«ئىستىقلالىيەتنىمۇ، سىياسىي ئەركىنلىكنىمۇ مۇستەملىكىچى
مەملىكەت ئۆز ئىختىيارى بىلەن بەرمەيدۇ. ھەر ئىككىسىنى
كۈرەش ئارقىلىق قولغا كەلتۈرۈشىمىز كېرەك... دېمەك ئىستىقلال ـ
ئىستىقلالىيەت ئۈچۈن كۈرەش قىلالىغان مىللەتنىڭ ھەققى...
ئۇ، كۈرەشچان ئەۋلاتقىلا نېسىپ بولىدۇ!»

ئەخمەتجان قاسىمى.

سابىت ئۇيغۇرى

مۇستەقىللىق مۇبارەك

(ئالتىلىك)

ئەي، تۈركىستان ئەللىرى، بايرامىڭىز مۇبارەك،
مىللەت بەختى ئېچىلغان، ئەييامىڭىز مۇبارەك،
بەختىڭىزنى توي قىلىڭ، جاھان كۆرۈپ قۇۋانسۇن،
بىر ئۆمۈردە بىر كەلگەن، شادىيانىڭىز مۇبارەك!
قان قېرىنداش دوستلىرىم، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
سەن ئەزەلدە بىر پۈتۈن، تۇران دېگەن ئەل ئېدىڭ،
بايلىق، شۆھرەت، مەرتىۋە ھەممىسىگە تەل ئېدىڭ،
قەرداش ئېدى، دوست ئېدى بارچە ئىللەت ـ ئەللىرىڭ،
قۇدرىتىڭدىن ئەيمىنىپ، تىترىگەن دۈشمەنلىرىڭ،
ئەي، تۇران ئەۋلاتلىرى، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
ئىككى ئەسىر قۇللۇقتا، ئاقتى كۆز يېشىڭ سېنىڭ،
نە قىسمەتلەر كۆرمىدى بەختسىز بېشىڭ سېنىڭ،
پارچىلىدى جىسمىڭنى، يوقاتتى ئۆز ئىسمىڭنى،
شۇندىمۇ سەن ئۆلمىدىڭ، ئۇلغايدى يېشىڭ سېنىڭ.
يېڭى ئۆمۈر بەخش ئەتكەن، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
تۈنۈگۈنلا سەن قارام، ئەللىرىڭ ۋەيران ئېدى،
ئۆز يېرىڭدە ئۆزەڭ قول، ئۆزگىلەر سۇلتان ئېدى،
پەلەك چەرخى چۆرگىلىپ، ساڭىمۇ باقتى زامان،
ئىستىقلالنىڭ بايرىغىن قولغا ئالدىڭ ئاخىرى!
ئەرك ئالغان دوستلىرىم، مۇستەقىللىق مۇبارەك!
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
قاراڭغۇ تۈن ئىلكىدە، ئۆتتى قانچە زامانلار،
يورۇق تاڭغا ئىنتىلىپ، كۈرەشتى نى ئوغلانلار،
ئېقىپ چۈشتى يۇلتۇزدەك قادىرىي ۋە چولپانلار،
ئاخىر ئالدىڭ ئازاتلىق، كەلدى ياخشى دەۋرانلار!
قېرىنداش ئۆزبەك خەلقى، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
قازاقنىڭ كەڭ دالاسىن باسقان چاغدا قانخورلار،
جەڭگە كىردى ماخامبېت، ئامانگىلدى باتۇرلار،
جېلتوقساندا كۈرەشكە چىققاچ ئوغۇل ـ قىزلىرىڭ،
ئىستىقلالنىڭ كۆكسىدە پەرۋاز قىلدىڭ باۋىرلار.
قېرىنداش قازاق خەلقى، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
قىرغىز ئېلى ئەزەلدىن ھۆرلىككە خۇمار ئېدى،
ئۆلمەس روھى ماناسنىڭ كۈرەشلەردە يار ئېدى،
توقتوغولنىڭ كۈيلىرى چىللار ئېدى غازاتقا،
ئالتاغدىن كۈن چىقىپ، قىرغىز ئېلى يايرىدى!
قېرىنداش قىرغىز خەلقى، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!

تۈركمەننىڭ چۆللىرى ئوتتەك قىزىپ ياتاتتى،
مەنزىلگە يېتەلمەي، كارۋان توختاپ قالاتتى،
مەختۇمقۇلنىڭ غەزىلىنى ئېيتىپ ماڭسا تۈركمەن،
ئۇنىڭ قەلبى ناخشىدىن پۈتمەس قۇۋۋەت ئالاتتى!
قېرىنداش تۈركمەن خەلقى، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
پامىر ئوغلى ـ تاجىكنىڭ تارىختا گۇۋاسى بار،
ئىبن سىنا، بېدىلدەك ئۇلۇغۋار سىماسى بار،
زەرەپشاننىڭ دەرياسى ـ تاجىكنىڭ كۆز يېشىدۇر،
ئاگا ئىجاتلىق بەرگەن مۇرەببىي خۇداسى بار،
قېرىنداش تاجىك خەلقى، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!
تۈركىستان، سەن جاھاندا پارلىغان قۇياش ئېدىڭ،
ئۈكەر كەبى قوۋۇشقان ئالتە قېرىنداش ئېدىڭ،
كۈن چىقىشتا ئېزىلگەن ئۇيغۇر دېگەن ئېلىڭ بار،
ئۇنى ئازات قىلماقلىق ـ مۇقەددەس بۇرچۇڭ سېنىڭ!
ئەي، ئازات قېرىنداشلار، مۇستەقىللىق مۇبارەك،
بەختىڭ بەرقارار بولسۇن، تۈمەن ژىللىق، مۇبارەك!

1991 ـ ژىل، دېكابىر.

● ●

ئىشەنچ

ۋاقىت ۋە ھەرىكەت ھەممىگە قادىر،
ئۇ تاغنى قۇم قىلار، شاھنى ـ مۇساپىر.
ئۆيلىساڭ ئوي يەتمەس ئۇلۇق ئىشلارنى،
ۋاقىت ئۆزى روياپقا چىقىرار ئاخىر...
تۈنۈگۈنلا جاھانغا سىغمىغان سوۋېت
كۆلىنى كۆكلەرگە ئۇچاردى زامان.
تۈنۈگۈنلا مەھكوم بوپ ياتقان مىللەتلەر
ھە، بۈگۈن ئۆزىگە بولدى ھۆكمىران!

ئامەتۇ ـ قىسمەتلەر باقى ئەمەسدۇر،
ئايلىنىپ تۇرىدۇ، بۇ چەرخى دەۋران،
ئەي، مىسكىن ئۇيغۇرۇم ئۈمىت ئۈزمىگىن،
ساڭمۇ كېلىدۇ، ئازاتلىق زامان!
ىىراقتا، ھۇر كۈنلەر ئۆزى كەلمەيدۇ،
قورققانغا تەگمىمۇ بەخت بەرمەيدۇ.
كۈرەش ـ ئۇ بەختىنىڭ ئانىسى، دېمەك،
كۈرەشمەي ئۇيغۇرنىڭ بەختى كۈلمەيدۇ!

1991 ـ ژىل، دېكابىر.

● ●

ئانا

ئانا ئەزىز، ئانا ئۇلۇق، ئانا مۇقەددەس،
ئانىلارنىڭ ئاق سۈتىنى ئاقلىماق بەك تەس.
بۇ ھاياتتا ئالىم بولۇش شەرت ئەمەس، ئەمما،
ئانا قەدرىن ئادا قىلىپ ئۆتەلىسەك بەس!

باتۇرلارنى، داھىلارنى تۇغقانمۇ ئانا،
ئەل دەردىنى ئەلدىن بۇرۇن ئۇققانمۇ ئانا،
قايغۇ كەلسە ھەسرىتىنى ئىچىگە ۋۇتۇپ،
شاتلىقنى سوغات قىلىپ تۇققانمۇ ئانا!

ئانىلاردىن كۈچ ئالىدۇ، باتۇر بىلىگى،
ئانا ـ دېسە تەۋرىلىنىدۇ شائىر ۋۇرىگى،
گەر يېنىڭدا مېھرىۋانىڭ، ئاناڭ بولمىسا،
سېنىڭ پادىشا بولغىنىڭنىڭ نېمە كېرىگى؟

ھە ـ ئە، شۇنداق، ھەممىسىدىن ئۇلۇقتۇر ئانا،
ئانا دېگەن ـ ئەۋلادىغا مەڭگۈلۈك پانا،
شۇڭلاشقا ئانىلارنىڭ شەنىن ئۇلۇقلاپ،
قۇچاق ـ قۇچاق داستان يازساق يەتمەيدۇ يانا!

ئانا قەلبىن قاپلىمىسۇن قارا تۇمانلار،
چېھرىسىدىن نۇر كەتمىسۇن، قەلبىدىن باھار،
كىرپىكىگە ئىلىنمىسۇن ياش تامچىلىرى،
كۆز ئالدىدا خوشال ياىراپ ئۆسسۇن باللار!

شائىر ئىنىمغا

شېئىر يازغىن، شائىر ئىنىم، ئەزمىسىن گۇللەر تىزىپ،
ژۇرنىگىڭدە دەرت قالمىسۇن، بارلىقىڭنى ئال يېزىپ.
شېئىر دېگەن ژۇرەكتىكى ھارارەتنىڭ يالقۇنى،
ئەل قەلبىگە ئۆتنى ياقار غەزىلىڭنىڭ ھەر قۇرى!
شېئىر يازغىن، يالقۇنلۇنۇپ، كۆيۈپ تۇرۇپ ئوقىسۇن،
ژۇرنىگىدە دەردى بارلار سۆيۈپ تۇرۇپ ئوقىسۇن.
شېئىر يازغىن، دولقۇنلىرى قىرغاقلارنى بويلىسۇن،
ئويغانمىغان بىغەم جانلار، ئويغىنىپ بىر ئويلىسۇن!
شېئىر يازغىن چاقماق بولۇپ، يورۇپ كەتسۇن يەر يۈزى،
تاراپ كەتسۇن قارا بۇلۇتلار، ئېچىلسۇن كۈننىڭ كۆزى!
شېئىرىڭنىڭ نۇرى بىلەن ئەلنىڭ قەلبى يورىسۇن،
قەلەم تۇتقان ئىنىلىرىڭ، ئاكىسىنى دورىسۇن!

1992 ـ يىل، مارت.

بارىندىكى شېھىتلار خاتىرىسىگە

ئۇيغۇرىستان ـ داڭقى كەتكەن ئەرلەر ئېلى،
كۆرەشتە، جەڭدە باتۇر مەرتلەر ئېلى.
بارىن دېگەن ئاددىيغىنا بىر يېزاڭدىن،
چىقىپتۇ، يەنە ئۇيغۇر قەيسەرلىرى...
ئاز بولسىمۇ كۆپلەر بىلەن ئېلىشىپتۇ،
ياش بولسىمۇ شىرغۇرانىدەك چېلىشىپتۇ،
ئۇيغۇرنىڭ ئوت ژۇرەك مەرت ئوغۇللىرى،
چاقماق بولۇپ يەنە بىر بار يېنىشىپتۇ!
ئەجداتلار روھى ئىشىك قاقتى يەنە،
قىساسىنىڭ چاقماقلىرى چاقتى يەنە،
لالىدەك يالتىرلىغان قىزىل قانلار،
ئانا يەر تۇپرىقىدا ئاقتى يەنە!
بىكار كەتمەس ئۇ قانلار، بىكار كەتمەس،
بۇ دۇنيا ئېگىسى يوق جاھان ئەمەس.
شېھىتلارنىڭ قېنى ئاققان پاك زېمىندا،
قىزىلگۈللەر ئېچىلار، ئەتە پەيۋەس!

روھلارغا خىتاب

ئەي، ئۇيغۇرۇم، شائىرلىرىڭ كۆپقۇ سېنىڭ، داڭلىغان،
شېئرىيەت ئاسمىنىدا يۇلتۇز بولۇپ پارلىغان.
كۆرەشلەردە ئايانماستىن پىدا قىلىپ جېنىنى،
باشقا قىلىچ چۈشكەندىمۇ ھەقىقەتنى ياقلىغان!
شائىرلارنىڭ پېشىۋاسى ـ ئابدۇقادىر ئەزىزى،
بايراقدار بوپ خەلقىمىزنى مەرىپەتكە باشلىغان.
شۇ ئاتانىڭ ۋارىسى ـ ئابدۇلئەزىز مەخسۇم ئېرۇر،
ئەللىك يىل زىندان ئىچىدە ياتسىمۇ ھېچ يانمىغان!
يالقۇنتاغ پەرزەندى ئېردى، ئابدۇخالىق ئۇيغۇرىي،
قىلىچ بىلەن چاپقاندىمۇ «ئازاتلىق!» ـ دەپ توۋلىغان،
قۇتلۇق شەۋقى بىرلە تەۋپىق ئوت ژۇرەك ئەرلەر ئېدى.
ياۋۇز دۈشمەن ئوت قويۇپ ئۆلتۈرۈشتى بىئامان.
خۇددى چاقماقتەك چېقىپ ئۆتتى مۇتەللىپ شائىرىڭ،
جادۇدا تۇغرالسىمۇ دۈشمەنگە تەسلىم بولمىغان،
لۇتپۇللىنىڭ سەپدىشى ـ دوستى ئېدى بىلال ئەزىز،
بىللە يېنىپ، بىللە ئۆچتى، ژۇرىگى يالقۇنجىغان...
ئابدۇرېھىم ئەيسا ئېدى، سېنىڭ دەرتمەن بۇلبۇلۇڭ،
دۈشمەنگە سىر بەرمىدى، شەرەپ بىلەن بەردى جان!
ياۋ قولىدا ئىككى مەرتە شېھىت بولدى ھەم شېھىت،
ئاما، دۈشمەن ئالدىدا باش ئەگمىدى مەرت ئوغلان!
ئاشۇ مەرت ئوغلانلىرىڭ، ھەقىقىي شائىرلار ئېدى،
ھەم قەلەمدە ھەم ئەلەمدە جەڭ قىلغان ساھىپ قىران.
ئېھ، ئۇيغۇرۇم نەگە كەتكەن، بۈگۈن شۇنداق مەرتلىرىڭ،
جان باقار بىچارە جانلار مەتبۇئاتنى ئورىدى.

ژۇرەكتە ئوت بولمىسمۇ «ۋەتەن» نامىن ھەجىلەپ،
ئۆزلىرىچە ۋەتەنپەرۋەر شائىرلارنى دورىدى!
- «بۇ زېمىندا ئۇيغۇر ئەمەس، خەنسۇلار بولغان»- دېسە
جان باقار «ئالىم» لىرىڭ بۇ «كەشپىيات» نى قوللىدى!
بەزىلىرى «تاڭ دەۋرىنىڭ سەنئىتى»دىن سۆز ئېچىپ،
ئۇيغۇرۇمنىڭ شان - شەرەپلىك تارىخىنى بۇلغىدى!
بىرسى: «ماۋزېدۇڭ سىشياڭ» دەپ يازسا ياۋنى مەدھىلەپ،
بىرسى: «ماۋزېدۇڭ سېپىدە تۇرغىنىم ئەبزەل!» - دېدى.
بىرسى چىقتى « ئۇلۇق خەنسۇ خەلقىگە» - مەدھى ئوقۇپ،
بىرسى: - «جۇڭخۇا ۋەتىنىم!» - دەپ ئۆزىچە چالۋاقىدى!
بىرسى: «ئۇيغۇرلار» كىتاۋىدىن تېپىشىپ «يۈز خاتا»
باسقۇنچىغا يان بېسىپ «بۆلگۈنچىلەر»نى قارغىدى!
بىرسى بىرسىدىن قىلىشماي، خائىنلىقتا بەسلىشىپ،
لالما ئىشتتەك قاترىشىپ، ھەممە ياقنى قاپلىدى.
شۇ يارىماس، نا ئەھىل «ئەۋلات» لىرىڭنىڭ دەستىدىن،
ئۇيغۇرستان، تا بۈگۈن زۇلۇم ئىلكىدىن قۇتىلالمىدى!
مەن تىلەيمەن: يەر يۈزىدە چىقسىدى كۈچلۈك بوران:
شۇ خائىنلار بارىنى دوزاق ئىچىگە ئاتسىدى!
ئاشۇ دوزاق ئوتلىرىدا ئۆرتىنىپ پۈتسە زۇلۇم،
ۋەتىنىمدە مەڭگۈ پاتماس سائادەت تاڭ ئاتسىدى.
ئەي، شېھىتلار روھلىرى، بۈگۈن كېلىپ زالىمنى بوغ،
زالىملارغا «خىزمەت» ئەتكەن لەنىتى خائىننى بوغ.
ۋەتەن سۆيگەن ئاتىلارنىڭ روھىغا ئاسىي بولۇپ،
ياۋغا مەدھىيە ئوقۇغان جان باقار «شائىر»نى بوغ!
خوجىسىغا ياقماق ئۈچۈن ئاقنى قارا - دەپ جۆيلىگەن،
ئىلىمنىڭ ئاسىيلىرى - بېنومۇس «ئالىم» نى بوغ!
كىرىۋېلىپ، ۋەتەنپەرۋەر جەڭچىلەرنىڭ سېپىگە،
ئارقىسىدىن پىچاق ئۇرغان قارا دىل قاتىلنى بوغ!
تەگرىمىز قىلسۇن جاكا: پۈتكۈل خائىنلارغا ئۆلۈم:
سەنمۇ ئەي، جەبرىل كېلىپ، قەھرىڭ بىلەن ساتقۇننى بوغ!
1993 - ژىل.

غېنى باتۇر

تۇيۇقسىزلا خەۋەر كەلدى: «غېنى باتۇر ئۆلدى!» - دەپ،
«ئۇيغۇرستان ئارسلانى قارا يەرگە كىردى!» - دەپ.
ئۇيغۇر ئېلى چىدالماستىن ئاھ ئۇرۇپ قىلدى خىتاپ:
«سېنىڭدەك بىر باتۇر ئوغلان قاچان تۇغىلار ئەندى؟» - دەپ.
ئاشۇ كۈنى تەڭرىتاغ ھەم ئەگدى مەغرۇر بېشىنى،
بۇلۇتلارمۇ ھازا ئېچىپ، تۆكتى ماتەم يېشىنى!
تۇنۇگۈنلا ئەخمەتجانغا ھازا تۇتقان خەلقىمىز ،
باتۇرىغا ماتەم تۇتۇپ، يەنە ئەگدى بېشىنى!
غېنى باتۇر - كۈرەشلەردە يېنىپ تۇرغان ئوت ئېدى،
ئەل ئۈچۈن جېنى تەسەددۇق، دۈشمەنلەرگە ئوق ئېدى.
قايتمىدى جەڭدە ئۆلۈمدىن، ئۆلۈمنى ھەم يەڭدى ئۇ،
ھەر كۈرەشتە غالىبىيەتكە باشلىغان بىر تۇغ ئېدى!

ۋەتىنىمنى قاپلىغاندا قاپ ـ قاراڭغۇ زۇلۇمات،
تەڭرىتاغنىڭ بۈركۈتى چىققان ئىدى، قېقىپ قانات.
ئۇ كۈرەشلەر ئاسمىنىدا خۇددى چاقماقتەك چېقىپ،
بۇلۇتلار باغرىنى يېرىپ، كەلتۈردى پارلاق هۆر هايات!
قەهرىمان ئەرلەر كۈرەشتە قان تۆكۈپ، بەرگەندە جان،
ئۇيغۇرستان ئاسمىنىدا كۈن چىقىپ، ئاتقاندى تاڭ.
تاڭ نۇرىدىن يايرىغاندا خەلقىمىز ئازات بولۇپ،
بەختىمىزگە قەست قىلىشتى ئەجدىها بىرلەن قاۋان!
يەنە زۇلۇم تېغى چۈشتى خەلقىمىزنىڭ بېشىغا،
كۆز يېشى زەهەر بولۇپ تامدى ئىچكەن ئېشىغا.
ئۆتكەن ئەسىر ئەجدادىمىز كۆچۈپ ماڭغان يول بىلەن،
يەنە كۆچ ـ كۆچ قىسمىتى چۈشتى ئېلىمىنىڭ بېشىغا!
غېنى باتۇر كۆچۈپ ماڭدى ئەلگە كارۋان باش بولۇپ،
هەم جۇدالىق هەم ئەلەمدىن كۆزلىرىگە ياش تولۇپ.
نەگىمۇ بارار ئىدى، بىچارە ئۇيغۇر خەلقىمىز؟
ياندىكى قەرداشلىرى قارشى ئالمىسا قاياش بولۇپ!
كۆردى باتۇر، قازاقلارنىڭ «قازاقستان» ئېلى بار،
ئۆزبەك بىلەن قىرغىزنىڭمۇ ئۆز ۋەتەن، ئۆز يېرى بار.
ئېخ، بىچارە خەلقى ئۇنىڭ هەممە يەردە بىۋەتەن،
شۇندا باتۇر ۋۇرىكىدىن چىقتى هەسرەتلىك نىدا:
ـ «ئەي، پەلەك، سەن نە ئۇچۇن بىزنى ئەلەمۋار ئەيلىدىڭ؟
ۋەتىنىمىز بار تۇرۇپ، چەتلەردە سەرسان ئەيلىدىڭ!
بىلمىدىم مەن: ئۇيغۇرۇمنىڭ نە گۇناهى بار ئىكەن؟
هۆر ـ ئازات كۈنلەرگە بىزنى شۇنچىمۇ زار ئەيلىدىڭ!
ئۇيغۇرستان ئاسمىنىدا، يەنە چاقماق چاقسىدى،
جەبىر ـ زۇلۇم دۇنياسىغا يەنە ئوتلار ياقسىدى!
ئالمىسا دۇنيادا ئەسلا ئېزىلىش، خورلۇق، زۇلۇم،
مېنىڭ مىسكىن ۋەتىنىمدە مەڭگۈلۈك تاڭ ئاتسىدى!
شۇ كۈرەشلەر ئاسمىنىدا يەنە بىر يانسام ئىدىم،
ئازاپ چەككەن ئۇيغۇرۇمنى قۇتقۇزۇپ ئالسام ئىدىم!
مەيدان ئارا تەگسە بىر ئوق، خۇددى يۇلتۇزدەك ئېقىپ،
ئانا تۇپراقنى قۇچاقلاپ مەڭگۈگە قالسام ئىدىم»!
دېدى باتۇر، كۈن چىقىشقا تىكىپ غەمكىن كۆزىنى،
دوستلىرىغا ئىزهار قىلىپ، ۋۇرەكتىكى سۆزىنى.
تېخى ئۇنىڭ ۋۇرىكىدە ئېيتار سۆزى كۆپ ئىدى،
كۆز ۋۇمۇلدى،
تۇن پەردىسى ياپتى ئۇنىڭ يۈزىنى!
غېنى باتۇر مانا شۇنداق، قەلبى ئاتەش ئەر ئىدى،
ئۇ ئەجەلدىن ئۆلمىدى، هەسرەت ئۇنى زەهەرلىدى!
«ئەلۋىدا!» ـ دەپ قالدى ۋىغلاپ، مېهرىۋان خەلقى ئۇنىڭ،
باتۇر ئوغۇل بۇ ئالەمدىن ئۆتتى،
قايتىپ كەلمىدى!
ئۇ، كۈرەشتە مەڭگۈ غالىپ ئەر ئىدى، رۇستەم سۈپەت،
ئۇ پەلەككە ئالقىغان شۇڭقار ئىدى، تالماس قانات!
كىم ئېيتىپتۇ ئەپسانىنى: ـ غېنى باتۇر ئۆلدى! ـ دەپ،
ئۇ ئۆلمىدى،
ئۇ، خەلقىنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ هايات!
غېنى باتۇر، تىنچ ياتقىن، نەسلىڭ غازات ئېتەر،
سېنىڭ مىسكىن ۋەتىنىڭنى زۇلۇمدىن ئازات ئېتەر!
ئازات ئەلدە ياشىغۇسى بەختىيار ئەۋلاتلىرىڭ،
قەبرەڭگە گۈل قويۇپ، سېنىڭ روهىڭنى شات ئېتەر!
1993 ـ ۋىل، سېنتەبىر، ئالمۇتا.

تۆھمەتكە جاۋاپ

«بىز تارىخقا قارىساق، شىنجاڭ2000 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن بېرى جۇڭگونىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى بولۇپ كەلگەن ئىكەن. بەزىلەر ئۇنى «بۇرۇن مۇستەقىل دۆلەت بولغان. يەنە مۇستەقىل دۆلەت بولۇشى كېرەك!» ـ دەپ كاپىشۋاتىدۇ». ۋاڭ ئىنماۋ.

ھە، ئىستىقلال ئارزۇسىدا ياشىدىم مەن،
ئىستىقلال ! ـ دەپ كۈرەشلەر باشلىدىم مەن.
ئۇيغۇرغا مۇستەقىللىق داۋا قىلىپ،
سىنىڭچە ئېيتقان چاغدا «كاپىشىدىم» مەن.
ياتسامۇ زىگىرمە يىل ئاۋاختاگدا،
مەسلەككە ساداقىتىم ساقلىدىم مەن.
ياشلىقتا بەرگەن ئوتلۇق قەسىمىمنى،
بىر ئۆمۈر كۈرەش قىلىپ ئاقلىدىم مەن!
تالاشمىدىم بېيىجىن بىلەن تيەنجىنىڭنى،
تالاشمىدىم شاڭخەي بىلەن نەنجىنىڭنى.
مەن پەقەت تەلەپ قىلدىم، تەڭرىم بەرگەن،
ئۆزەمنىڭ ئۇيغۇرستان ۋەتىنىمنى!
ھە، مېنىڭ ئانا يۇرتۇم ـ ئۇيغۇرستان،
پەقەتلا ئۇيغۇرغا خاس بۇ گۈلىستان.
دۇنيانى ياراتقاندا تەڭرىم ئۆزى،
بۇ باغنى ئۇيغۇرغا دەپ بەنا قىلغان!
مۇقەددەس بىلىپ تەڭرىم بەرگەن يەرنى،
ئەجداتلار قان ـ تەر تۆكۈپ گۈللەندۈرگەن.
كېرەك چاغدا كۆكسىنى قالقان قىلىپ،
ياۋلارنىڭ ھۇجۇمىدىن ساقلاپ كەلگەن!
ۋەتەنىنىڭ ھەر ـ بىر دۆڭى، ھەر قىياسى،
ئەجداتلار تېنى بىلەن قوپۇرۇلغان.
ئۇنىڭ ھەر قارغىيى، ھەر گىياسى،
ئۇيغۇرنىڭ قېنى بىلەن سۇغۇرۇلغان!
شۇ ئەلدە ئۆتكەن مېنىڭ ئەجداتلىرىم،
شۇ ئەلدە پۈتۈلگەندۇر ئۆز تارىخىم.
شۇ ئەلدە ئۆمۈر سۈرۈپ ياشىدىم مەن،
شۇ ئەلدە ياشاپ قالار ئەۋلاتلىرىم!
شۇڭلاشقا ۋەتەن ماڭا مۇقەددەسدۇر،
ئۆلۈم ـ ئۇڭاي، ۋەتەندىن كېچىش تەسدۇر.
ۋەتەن ئۈچۈن يانغان كۈرەشلەر مەيدانىدا،
بىر جەڭچى بوپ قالالىسام ماڭا بەسدۇر!
دېمەككى، ئۇ ئەزەلدىن ئۇيغۇر جايى،
ئۇيغۇرچە قويۇلغاندۇر ئۇنىڭ نامى.
خىتاينىڭ ئانىسىنىڭ ھەققى يوقدۇر،
دېسىما، ئۇنى «شىنجاڭ» ياكى «خامى»
«ئەزەلدىن جۇڭگونىڭ بىر قىسمىدى» ـ دەپ
ئېلىمگە يەنە بىر بار تۆھمەت قىپسەن.
ئۇيغۇرنىڭ ھازىر جاۋاپ شائىرىنى
مۇنازىرە مەيدانىغا چاقىرىپسەن.

* * *

دۆلەتنىڭ نېمىلىگىنى تېخى بىلمەي،
ئەجدادىڭ پادا بولۇپ يۈرگەن چاغدا.
ئۇيغۇرنىڭ ئەجداتلىرى شەھەر قۇرۇپ،
مەئىشەت ئەتكەن ئېدى، تەگرىتاغدا...
بەش مىڭ يىل، بۇندىن بۇرۇن ئەجداتلىرىم،
دۆلەت بولۇپ ياشىغىنى بار، تارىختا.
مەنخوتاي، گۈلئەركىنلەر سۇلتان بولۇپ،
ئۆتكەندى، ئوردۇبالىق، بېشبالىقتا.
ئىككىنچى دۆلىتىمدۇر: «تېرىم ئېلى»
بۇ ئەلنىڭ سۇلتانىدۇر ـ قۇتلۇق خان.
ئۇلار تېكىن، شۇڭقار تېكىن دېگەن ئەرلەر،
جەڭلەردە سۇلتانىغا سادىق بولغان.
ئۈچىنچى دۆلىتىمدۇر: بۈيۈك توران،
شۆھرىتى بار ئالەمنى تاڭ قالدۇرغان.
ئېراننىڭ شاھلىرىنى باش ئەگدۈرۈپ،
دۇنيانى تىترەتكەن ئەرتۇڭاخان!
تۆرتىنچى بوۋام مېنىڭ ئوغۇز خاقان،
خىتاينىڭ ئەدىۋىنى بېرىپ تۇرغان.
ھۇنلارنىڭ قىلىچىدىن ھەزەر ئەيلەپ،
چىن شىخۋاڭ سېپىل سوقۇپ مۆكۈۋالغان!
بەشىنچى بوۋام مېنىڭ بايانچۇر خان،
موڭغۇلنىڭ دالاسىدا ئات ئويناتقان.
باستۇرۇپ ئۆكلۈك ـ سويگۇم ئىسيانىنى،
تاڭ شۆەنزۇڭ تەختىنى ساقلاپ قالغان!
تىبەتنىڭ سەرۋازلىرى ئوقيا ئېتىپ،
كەلگەندە پايتەختىگە ئالدى يېتىپ،
ئۇيغۇرمەن، دۆلىتىگنى ساقلاپ قالغان،
باسقۇنچى ئەسكىرىنى تار ـ مار ئېتىپ!
ئالتىنچى دۆلىتىمدۇر ئۇيغۇر ئېلى،
«ئىدىقۇت» دەپ ئاتىغان تارىخ ئۇنى.
نى ئېغىر سىناقلارغا بەرداش بېرىپ،
ئۈچ مىڭ يىل ئىقىلمىغان ئۇنىڭ تۇغى!
يەتتىنچى بوۋام مېنىڭ سۇتۇق بۇغرا،
دۇنياغا داڭقى كەتكەن قاراخانلار.
تۆرت يۈز يىل تۇتۇپ دۆلەت بايرىقىنى،
قالدۇرغان مەڭگۈ ئۆلمەس شەرەپ ـ شانلار.
چىڭگىزخان بېسىۋېلىپ ۋەتىنىگنى،
بەرگەندە سېنىڭ راسائەدىۋىگنى،
قايتۇرۇپ چىڭگىزنى ئۆز غەزىۋىدىن،
ئۇيغۇرمەن، ساقلاپ قالغان نەسلىگنى.
بېشىغا ئېغىر كۈنلەر چۈشكەن چاغدا،
خۋاڭدىلىرىڭ ئۇيغۇرغا يالۋۇرۇشقان.
ھەر قېتىم زور خەتەردىن قۇتۇلغاندا،
خوشامەت قىپ، قىزلىرىنى بېرىپ تۇرغان!

سەككىزىنچى دۆلىتىمىز سەئىدىيە،
دۇنياغا ئىلمۇ ـ سەنئەت نۇرىنى چاچقان،
سېيىدخان ھەۋەسىنى كۆرگەن چاغدا،
چېگارا قىسمىلىرىڭ بەدەر قاچقان!
توققۇزىنچى دۆلىتىمىز يەتتىشەھەر،
بەدۆلەت ياقۇپ بېگىم قۇرغان ئۇنى،
ئون ئۈچ يىل ئۇيغۇرستان ئاسمىنىدا،
لەپىلدەپ تۇرغان ئىدى ئەركى تۇغى!
ئونىنچى دۆلىتىم ـ ئىلى سۇلتانلىقى،
ئالتە يىل ئەل سورىغان ـ ئەلاخان!
ئۇيغۇرغا تەڭ كېلەلمەي بوغدىخانىڭ،
ئورۇسنىڭ قولى بىلەن نابۇت قىلغان!
ئون بىرىنچى دۆلىتىمىز «جۇمھۇرىيەت»
باشلىغان غوجانىياز ـ ئۇلۇق سەردار.
قەشقەردە مۇستەقىللىق جاكا قىلغان،
مەمتىمىن بۇغرا، سابىت داموللاملار.
ئون ئىككىنچى «شەرقىي تۈركىستاندۇر»
ئېلىخان تۆرەم جاكا قىلغان ئەلگە.
رەھبىرىمىز ئەخمەتجان قاسىمىدۇر،
جىياڭ كەيشىنى مات قىلغان نەنجىڭدە!
بىلىپ قوي، شۇ ئۇيغۇرنىڭ ئەۋلادى مەن،
تاغ كېسىپ، شەھەر سالغان پەرھادى مەن.
خىتاينىڭ خانلىرىنى باش ئەگدۈرگەن،
شۇ ئۇلۇق ئاتىلارنىڭ داۋامى مەن!
ئۇيغۇر مەن ـ كۆكسى قارىنىم كەڭ يارالغان،
دېگەنمەن: ھەممە خەلق تەڭ يارالغان.
ئۆزگىنى ئەركىنلىككە ئېرىشتۈرۈپ،
مەن ئۆزەم ئەركىنلىكتىن قۇرۇق قالغان!
ياخشىلىق قىلىپ ساڭا، كۈرمىڭ قېتىم،
راپاۋەت كۆرمىدىم مەن بىرمۇ قېتىم.
ۋاپاغا جاپا قىلىش ـ ئادىتىڭدۇر،
ئېلىمگە بېسىپ كەلدىڭ تالاي قېتىم!
بىرىنچى باسقۇنچى ئۇ ۋاڭ ماڭ ئىدى،
ئۇيغۇرنىڭ ۋەتىنىگە بېسىپ كەلگەن.
ئەسكىرى قاراشەردە نابۇت بولۇپ،
قوماندانى ئەسىر گە چۈشۈپ ئۆلگەن!
ئىككىنچى باسقۇنچى ئۇ گاۋ شيەنجىدۇر،
قان تۆكۈپ شەھەرلەرنى ۋەيران ئەتكەن.
ئايرىلىپ تالاستا كۆپ ئەسكىرىدىن،
جېنىنى ئېلىپ ئاران قېچىپ كەتكەن!
ئۈچىنچى باسقۇنچى ئۇ ـ جاۋ خۇي ئېرۇر،
قىلىچتىن ئۆتكۈزگەن ئۇ ياش ـ قېرىنى.
بىر مىللىون ئۇيغۇرمنى شېھىت قىلىپ،
بېسىۋالغان بىپايان زېمىنىمنى!
تۆرتىنچى باسقۇنچى ئۇ ـ زوزۇڭتاڭدۇر،
ئايىماي ئۇچرىغاننى قىرىپ ماڭغان.
ئۆچۈرۈپ ئۇيغۇرستان نامىمىزنى،
«شىنجاڭ» دېگەن ھاقارەت نامنى تاڭغان!
بەشىنچى باسقۇنچى ئۇ جىياڭ كەيشىدۇر،
كۆتىرىپ، كۆك بايرىقىنى كىرىپ كەلگەن.
خوشامەت قىلغانلارغا سوغات بېرىپ،
قارشىلىق قىلغانلارنى قىرىپ كەلگەن.
تارىختا ئەڭ ئاخىرقى باسقۇنچى ـ سەن،
ھىيلە بىلەن بېغىمغا كىرىۋالدىڭ.
يوشۇرۇپ باسقۇنچىلىق قىلمىشىڭنى،
«نىجاتچى» نىقاۋىنى كىيىۋالدىڭ!
تۈلكىدەك سەت ھېجىيىپ تۇرساڭمۇ سەن،
باسقۇنچى قىياپەڭنى يوشۇرماق تەس،
ئۇيغۇر بىلەن خىتاينىڭ ئارىسىدا،
ھېچقاچان دوستلۇق ـ مېھىر بولغان ئەمەس!
ئارىدا «مىللىي دوستلۇق» بولسا ئەگەر،
ئەل ساڭا نەپرەت بىلەن باقارمىدى؟
ئەركىنلىك تەلەپ قىلغان ئۇيغۇرۇمنى،
ئەسكىرىڭ قاتار قويۇپ ئاتارمىدى؟
دېمەككى، مېنىڭ ئېلىم ـ ئۇيغۇرستان،
ئەزەلدىن مۇستەقىل بوپ ياشاپ كەلگەن.
باسقۇنچىلار تىجاۋۇز قىلغان چاغدا،
جان تىكىپ ئەركىنلىگىن قوغداپ كەلگەن!
خەلقىمىنىڭ مەرتلىگىگە تارىخ گۇۋا،
ۋەتەنىنىڭ ھۆرلىگىنى قوغدايدىغان.
باسقۇنچى يەرنى بېسىپ ئالغان، ئەمما،
ئۇيغۇرنىڭ ئىرادىسىنى باسالمىغان!
ئەتۇرگە ئايلىنىپ بۇ چەرخى دەۋران،
ئۇيغۇرنىڭ ئىقبالىدىن ئۆچتى چولپان.
مەن بولدۇم ئۆز يېرىمدە مۇساپىر ـ قۇل،
سەن بولدۇڭ بۇندا كېلىپ زالىم خاقان!
يېرىمگە كېلىپ ئاۋال تۇرمە سالدىڭ،
«ئەركىنلىك!» ـ دېگەنلەرنى قولغا ئالدىڭ.
خەلقىمنى ئاتوم بىلەن نابۇت قىلىپ،
قوساقتىكى بالىنى يېرىۋالدىڭ!
ئۇيغۇرۇم ئۆز يېرىدە ھوقۇقسىز قۇل،
بالا ۋىتىم، ئەرلەر ئاختا، ئاياللار تۇل.
تۆگمەس غەزنىنى دەسسەپ تۇرۇپ،
نان تىلەپ، ئۆتكەنلەرگە سوزىدۇ قول!
ياشدىڭ قىرىق ئۈچ يىل ئەلنى سوراپ،
يەتتە باش يالماۋۇزدەك قاننى شوراپ،
تارىخنىڭ ئادالەتلىك سوتى ئالدىدا،
بېرىسەن قىلمىشىڭغا ئاخىر جاۋاپ!
بۇ جاھان ـ ئېگىسى يوق جاھان ئەمەس،
مەزلۇملار مەزلۇم بولۇپ قالىۋەرمەس.
«زالىملارغا زاۋاللىق مەنسۇپ!» ـ دېگەن،
تەڭرىنىڭ ئادالىتى بولماي قالماس!
بىزگىمۇ تاڭ ئاتىدۇ، نۇرلۇن ئاتقان،
سايلاردا سۇ ئاقىدۇ، بۇرۇن ئاققان.
تارىخنىڭ ئەڭ ئاداققى ھۆكۈمى شۇ:
بولىدۇ چوقۇم ئازات ئۇيغۇرستان!

1992 ـ يىل.

تۇرغۇن ئالماسقا

«خىتاي مەتبۇئاتى - ئۇيغۇر تارىخچىسى تۇرغۇن ئالماسنىڭ «ئۇيغۇرلار»
ناملىق كىتاۋىدىكى 100 خاتالىقنى تەنقىت ئاستىغا ئالماقتا».
گېزىت خەۋىرى.

سەن قەھرىمان، كۇرەشلەردە ئۆلۈمدىن قاچمايدىغان،
سەن بىر قىلىچ - تاشقا ئۇرسا پارچىلاپ تاشلايدىغان.
سەن ئۇيغۇرنىڭ ۋىجدانى سەن - بايلىق سېتىپ ئالالماس،
ئۆمۈر بويى ياۋۇزلارغا قاش - قاپاق ئاچمايدىغان!

سەن كۇرەشچى - ئۇيغۇرۇڭنىڭ شەنىنى قوغدايدىغان،
سەن قىران قۇش - ئوۋغا سالسا، ئالمايىن قويمايدىغان.
قانچە توھمەت قىلسا دۇشمەن، ئاڭا پىسەن قىلمىدىڭ،
سەن قارىغاي - ئۇرسا بوران باش ئېگىپ قويمايدىغان!

سەن بىر ئوغلان، ئۇيغۇرۇڭنىڭ بەختىنى ئويلايدىغان،
ئۆزىنىڭ ئەمەس، ئۆزگىلەرنىڭ دەردىدە ۋىغلايدىغان.
ئۇيغۇرنىڭ نومۇسىدىن پۇتكەن خۇرۇش ئالماس ئۆزەڭ،
ھەر قانچە قەست قىلسا دۇشمەن ئەسلا كار قىلمايدىغان!

سەيپىدىن ئەزىزىگە مۇشائىرە

— «ئادەم — ئۇ ئاخىرى بىر ئوچۇم تۇپراق،
كەتتىمۇ، ئەبەتكە كەلمەيدۇ بىراق.
شۇ ئوچۇم تۇپراقتىن ئۇنەر قىزىلگۈل،
ۋە ياكى شۇم بۇيا ۋە ياكى يانتاق!».

— ئەسلىدە گۈل بولسا، ئۇنەر قىزىلگۈل،
ئەسلىدە خار بولسا، ئۇنىدۇ يانتاق.
ئەزەلدە كىم بولۇپ يارالغان بولساڭ،
ھاياتتا شۇ بولۇپ ئۆتسەن مۇتلاق!

ياخشىدىن ھەر قاچان ياخشى نام قالۇر،
ياماندىن قالىدۇ، لەنەتلىك ئاتاق.
ياشساڭ، چىن ئىنسان بولۇپ ياشىغىن،
خائىن بوپ ياشىغان - ئۇ تىرىك دوزاق!

بەزىبىر زىيالىلار

«چىرايىڭ سەت بولسا، ئەينەكتىن كۆرمە»
خەلق ماقالى.

— يازغۇچى مەن، ئالىم مەن، — دەپ، ئاتاق ئالغان زىيالى،
مىللى ۋىجدان، ئار - نومۇستىن قۇرۇق قالغان زىيالى!
ئىزدىگىنى، بايلىق، شۆھرەت بىلەن شەخسى مەنپەئەت،
مەنسەپ بىلەن مەنپەئەتنىڭ قۇلى بولغان زىيالى!
سۆلتىنى ئات تارتالماس، كىبىرسى ئاندىن ئۇلۇق،
تىشى پال - پال، ئىچى غال - غال ئۆزى نادان زىيالى!
قەلبىدە دوستلۇق بىلەن سەممىيەتتىن يوق ئەسەر،
ئالدا ماختاپ، ئارقىسىدىن چالما ئاتقان زىيالى.
ئاغزىدا «ۋەتەنپەرۋەر» بولۇۋېلىپ سۆز ساتار،
غەيرىلەرگە «پالتا سېپى» بولۇۋالغان زىيالى!
خالىماس كۇرەش قىلىشنى، ئەل ئۈچۈن ئۆلۈشى ھەم،
بانا تېپىپ ئىنقىلاپتىن ژىراق قاچقان زىيالى!
مىللىتىنى خورلىسا ياۋ، بىر ئېغىز سۆز ئېيتمىغان،
— ۋەتەن سۆيدۇم! — دېگەنلىرى، بەرى يالغان، زىيالى!
ئاغزىدىن چۇشەرمەيدۇ، «ئىتتىپاق»نى «بىرلىك»نى،
ئىشلىگىنى يالا - بوھتان، ئارىنى بۇزغان زىيالى!
بۆلگۈنچىلىك دەستىدىن قولدىن بېرىلگەن ئەركىمىز،
بۇ تارىخىي ساۋاقلارنى ئۇنتۇپ قالغان زىيالى.
ئۇيغۇرىي دەر، تەنقىتىمگە رەنجىمىسۇن باشقىلار،
كىمگە لايىق بولسا تەنقىت، ئۆزىگە ئايان، زىيالى!

1993 - ژىل، يانۋار.

بېزار

ئۇيغۇرۇم كىمدىن بېزار، چەرخى دەۋراندىن بېزار،
ئەلگە زۇلۇم سالغۇچى، زالىم ھۆكۈمراندىن بېزار.
بىر ئەسىردىن بېرى خۇشال بولمىدى كۆڭلى ئۇنىڭ،
تۈگمەس قايغۇ ـ ئەلەم، نالە ـ ئەپغاندىن بېزار.
ئۆزى ياتقا قۇل تۇرۇپ، خورلىغىنى تۇيمىغان،
نامى ئىنسان بولسىمۇ، روھانىي ھايۋاندىن بېزار.
تۆرت كىتاب يېزىپ قويۇپ، ئۆزىنى دانا چاغلىغان،
ئاق ـ قارانى ئايرىماس، زىيالى ناداندىن بېزار.
«تەقىۋادار» بەش ناماز، «ھاجى ھەرەم» دەپ نامى بار،
قەلبىدە ئىمانى يوق يالغان مۇسۇلماندىن بېزار.
بىر ياماق بەرمەس ۋەتەنگە، كەيپ ـ ساپاغا جان ئاتار،
پۇلى بار، ۋىجدانى يوق نائەھلى ئىنساندىن بېزار.
تېچ زاماندا «پو» ئېتىپ، ئاغزىدا شەر ئالار،
جەڭ دېسە بەدەر قاچار، يالغان قەھرىماندىن بېزار.
ئەي، ئۇيغۇرىي، شۇ كەبى نائەھلىلەردىن نېرى بول،
سۆزى بار، ئەمەلدە يوق قۇرۇق مەمەداندىن بېزار!

1993 ـ يىل، ئىيۇن.

چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!

ـ «ختاي كۈچلۈك، ھېچقاچاندا پارچىلانمايدۇ،
ئۇيغۇرىستان ھەم مۇستەقىل ئەل بولالمايدۇ.
سەنلەرنىڭ ئەل بولىمىز ـ دەپ ۋۇرگىنىڭ بېكار،
ئۇيغۇرلىرىڭ ختايلارغا تەڭ بولالمايدۇ!» ـ

دەپ. ئۆزىچە ئەۋلىيالىق قىلدى بىر ئاخماق،
باسقۇنچىنى خۇدا بىلىپ چوقۇنغان ئالچاق.
ئاڭلىغاندا غەزىۋىمدىن ئوتتەك لاۋۇلداپ،
مۇناپىققا بەردىم شۇنداق يالقۇنلۇق جاۋاپ:
ـ ياق، دۇنياغا ختاي ئەمەس، تەڭرىم ھۆكمىران،
تەڭرىم كېپىل، چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!
نەزەر سالساڭ بۇ ئالەم بىر ئۆتكۈنچى دەۋران،
بەش كۈن «شىلتىڭ ئېتىپ» ئۆتكەن جىمكى سۇلتان.
نى قۇدرەتلىك خاقانلاردىن قالغان بۇ ئالەم،
ختايدىنمۇ يەنە ئېشىپ قالار بىگۇمان!
بۇ دۇنياغا ختاي ئەمەس، زامان ھۆكمىران،
ۋاختى كېلىپ، چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!
بىر چاغلاردا خەن ۋۇدىسى كەلگەنغۇ بېسىپ،
بىر چاغلاردا تاڭ تەيزۇسى كەلگەنغۇ بېسىپ،
ئاشۇ ياۋۇز ياتلاردىنمۇ قۇتۇلغانغۇ بىز،
قىلىچ بىلەن ئەجدىھانىڭ قولىنى كېسىپ...
بۇ دۇنياغا ختاي ئەمەس، كۈرەش ھۆكمىران،
كۈرەش قىلساق چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!
بىر چاغلاردا چىڭگىزخانمۇ باسقان بۇ ئەلنى،
بىر چاغلاردا بوغدىخانمۇ باسقان بۇ ئەلنى،
ۋاختى كېلىپ شۇلاردىنمۇ قۇتۇلغانغۇ بىز،
ئازاتلىقنىڭ كۈرىشىگە چىڭ باغلاپ بەلنى.
بۇ دۇنياغا ختاي ئەمەس، ئامەت ھۆكمىران،
ئامەت كېلىپ، چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!
ئامەت كەتتى، بىز ختايغا قۇل بولۇپ قالدۇق،
ئەركىمىزدىن ئايرىلدۇق، مەھكۇم بوپ قالدۇق،
ۋالېكىن بۇ قۇل ھاياتقا باش ئەگمىدۇق بىز،
كۈرەش قىلىپ، نەچچە مەرتە ئازاتلىق ئالدۇق.
بۇ دۇنياغا ختاي ئەمەس، خەلق ھۆكمىران،
خەلق كۈرەشسە، چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن.
ئاز بولساقمۇ كۆپكە قارشى ئات سېلىشتۇق بىز،
يېڭىلمىدۇق ھەر سوقۇشتا يېڭىپ چىقتۇق بىز،
ئېھ، ئىشەنگەن دوستلىرىمىز خىيانەت قىلغاچ،
دۇنياغا كۆز ئاچماي تۇرۇپ تۇنجۇقتۇشتۇق بىز.
بۇ دۇنياغا ختاي ئەمەس، تارىخ ھۆكمىران،
تارىخ ھۆكمى: چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن !
بۇ دۇنيا نىڭ سورايدىغان قازىسى باردۇر،
ئادىل ھۆكۈم قىلىدىغان قانۇنى باردۇر،
بىر چاغلاردا دۇنياغا داڭ كەتكەن ئۇيغۇرنىڭ،
گۈللەيدىغان يەنە باھار نۆۋىتى باردۇر!
بۇ دۇنياغا ختاي ئەمەس، قانۇن ھۆكمىران،
قانۇن شۇكى: چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!
ئەي، ئۇيغۇرۇم، كۆزۈڭنى ئاچ، تاڭ ئېتىپ قالدى،
ھەققەمسايە ـ قەرداشلىرىڭ ئازاتلىق ئالدى.
ئاشۇ گۈزەل كېلەچەكنى تىزلەتمەك ئۈچۈن،
ئۇلۇق كارۋان ۋۇكنى ئارتىپ يولغا ئاتلاندى!
تەغدىرىڭگە ختاي ئەمەس، ئۆزەڭ ھۆكمىران،
كۈرەش قىلساڭ، چوقۇم ئازات بولىدۇ ۋەتەن!

1994 ـ يىل، نويابر.

ئەلۋىدا، ئالىمجان

(ئالىمجان قاسىموۋ ۋاپاتىغا مەرسىيە)

ئەجەلنىڭ قىلىچى جان قىيىپ چۈشتى،
ژۈرەكتە ھارارەت ئوتلىرى ئۆچتى.
مەشئەلدەك نۇر چېچىپ تۇرغان ھۆر ھايات،
بىر سوغۇق جەسەت بوپ، قەبرىگە كۆچتى!
بىلمەن، پەلەكنىڭ ئادىتى شۇنداق،
يامانغا ئۆلۈم يوق، ياخشىغا كۆرۈم.
دۇنيادا ياخشىلار شۇنچە ئاز تۇرسا،
نە ئۈچۈن ياخشىنى ئالىدۇ ئۆلۈم؟
ئالىمجان، پارلىغان چىراق ئىدىڭ سەن،
ھاياتتا بىر قېتىم يېنىپلا ئۆچتۈڭ.
شۇم ئەجەل شاملى ئۆچەردى سېنى،
بۇ پانىي دۇنيادىن باقىغا كۆچتۈڭ!
كەچۈرگىن ئالىمجان ھاياتتا سېنى،
تۆھمەتلەر ئوقىدىن ساقلىيالمىدۇق.
تېكىلىپ كەلگەندە بېشىڭغا ئەجەل،
ئارا بوپ ئۆلۈمدىن ئەپ قالالمىدۇق!
نە ئۈچۈن ھاياتتىن ئەرتە كەتتىڭ سەن،
بۇ تەكسىز دۇنيانى كۆرمەي دېدىڭمۇ؟
ئۇيغۇرنىڭ بەختىگە قارشى ئوق ئاتقان،
ئاسىيلارنىڭ ئارىسىدا ژۇرمەي دېدىڭمۇ؟
خەلقىڭگە قىلىنغان زۇلۇم، ھاقارەت،
ياكى ھار كەلدىمۇ پاك ۋىجدانىڭغا؟
ۋە ياكى خائىنلار قىلمىشلىرىدىن،
ئەرىز ئېتاي دېدىڭمۇ، ھەق سۇلتانىڭغا!
كۈرەشچان يولۇڭنى توسىدى زالىم،
ئۈستۈڭدىن تۆھمەتلەر توقىدى خائىن.
شۇلارغا دېگەن بىر ئوتلۇق نەپرەتتىن،
ژۈرىكىڭ بومبا بوپ يېرىلدى تايىن!
ئىشەنگىم كەلمەيدۇ ۋاپاتىڭغا مەن،
تىلىممۇ بارمايدۇ «ئۆلدى!» دېگىلى.
كۈرەشنىڭ جۇشقۇنلۇق قاينامىلىرىدا،
ھەر قاچان بىلىلىدەك سېزىمىز سېنى!
بىلمەن، كۆرەلمەس قەست دۈشمەنلىرىڭ،
ئىچىدىن خۇش بولۇپ كۈلگەندۇ، بەلكى.
خەلقىڭنىڭ نەزىرىدە، سەن بۈيۈك ئىنسان،
خائىنلار سېنى ئۆچ كۆرگەن تۈپەيلى!
ھە، شۇنداق، ھەقىقىي ئىنسان ئىدىڭ سەن،
شۇڭلاشقا كۆپ بولدى كۆرەلمەسلىرىڭ.

بىراقتا، ئانا يۇرت ياخشى بىلىدۇ
باتۇرلار كۈشەندىسىز ئۆتەلمەسلىكىن!
رەسۇلدەك قەھرىمان ئوغلاننى تاپقان،
ئىپتىخار قىلىشقا لايىق ئاتا ـ سەن.
ئىزگۈلۈك، مەرتلىكنىڭ تىمسالى بولۇپ،
ھازىرمۇ قەبرىدە مەغرۇر ياتىسەن!
ھاياتتا ئاز ئۆمۈر ياشىدىڭ ئەمما،
بۈركۈتتەك بۇلۇتنى يېرىپ ياشىدىڭ.
ئۇيغۇرنىڭ بەختىگە قارشى ئوق ئاتقان،
خائىننىڭ دەككىسىنى بېرىپ ياشىدىڭ!
خوشامەت قىلمىدىڭ تەتۈر زامانغا،
ھەقىقەت كۆزىگە تىك قاراپ ئۆتتۈڭ.
كۈرەشچان ئۆمرۈڭنىڭ بىر دەقىقىسى،
ئەلادۇر، قۇزغۇندەك يۈز ژىل ئۆمۈردىن.
ئالىم دېسە، ھەقىقىي ئالىم ئىدىڭ سەن،
دەۋرنىڭ ئېقىمىنى چوڭقۇر چۈشەنگەن.
تەغدىرنىڭ قاراڭغۇ تۈنلىرى ئۆتۈپ،
يورۇق تاڭ ئېتىشىغا قاتتىق ئىشەنگەن!
ۋەتەننىڭ ئىشقىنى ژۈرەككە تېكىپ،
كۈرەشلەر قاينىمىغا ئۆزەڭنى ئاتتىڭ.
كۆرەلمەي ۋەتەننىڭ ئازاتلىقىنى،
ئاھ، ئىست، ئالىمجان، ئارماندا كەتتىڭ!
ئالىمجان، پارلىغان چولپان ئىدىڭ سەن،
بىر ئۆمۈر مۇھەببەت ئوتىدا ياندىڭ.
تەبەسسۇم كەتمەس خۇش چىرايىڭ بىلەن،
خەلقىڭنىڭ قەلبىدە نۇر بولۇپ قالدىڭ!
ھاياتتا ئاقىللار ئاز ئەمەس، ئەمما،
بىلمەيدۇ سېنىڭدەك جەڭ قىلىپ ئۆتۈشنى.
سېنىڭدىن ئۆرگەنسۇن زامانداشلىرىڭ،
ياشاشنى، كۈرەشنى، ئىجات قىلىشنى...
ھاياتتا، قۇرۇق سۆز «باتۇرلار» تولا،
ئۇلارنىڭ قەلبىدە تېپىلماس ھىممەت.
خەلقنى رازىمەن قىلالماي تۇرۇپ،
ئادەم مەن ـ دېگەننىڭ نېمىسى قىممەت؟
ئىشىنىمەن، ئەتىلا تاڭلار ئاتىدۇ،
ۋەتىنىڭ بولىدۇ چوقۇم ھۆر ـ ئازات!
كۈرەشچان ئاتىلارنى ئەسكە ئالغاندا،
سېنىڭمۇ نامىڭنى ياد ئېتىدۇ ـ ئەۋلات.

1995 ـ ژىل، 18 ـ نويابر.

خېلىل ھەمرا ھەققىدە

خېلىل ھەمرا ئاتەش نەپەس غەزەلخان ئىدى،
شېئرىيەت كۆكىدىكى بىر چولپان ئىدى.
خېلىل ھەمرا، مەسىمجان، سابىت ئۇيغۇرىي
بىر ئۇگىدىن ئۇچۇم بولغان ئۈچ قىران ئىدى!

بۈگۈن دوستۇم ھاياتنىڭ چىرىغى ئۆچتى،
شېئرىيەت ئاسمانىنىڭ يۇلتۇزى كۆچتى.
ئاتەش نەپەس غەزەلخاندىن ئايرىلىپ قالدۇق،
كۆڭۈللەرگە مۇسىبەتنىڭ مۇزى كېپ چۈشتى!

شائىر قەلبى كۆيۈپ پوتتى، كۈللىرى قالدى،
ئەل قەلبىگە تېرىپ قويغان گۈللىرى قالدى.
شائىر كەتتى تاغ كەينىگە مۆككەن ئاي بولۇپ،
ئارقىسىدا يورۇق ئىز بوپ نۇرلىرى قالدى.

بىلىڭ دوستلار، بۇ دۇنيادا شائىر ئۆلمەيدۇ،
ئەللەر كىرگەن تار لەھەتكە شائىر كىرمەيدۇ.
تىرىك چاغدا قەدىرلەڭ، ئاسراڭ ئۇنى،
ئۇچۇپ كەتكەن جان قۇشى قايتىپ كەلمەيدۇ!

1994 ـ ژىل.

ئۇيغۇرۇمغا

ئەي، ئۇيغۇرۇم، تارىخىڭدا شانلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ،
ھۆر ـ ئازادە ياشىغان دەۋرانلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ.
ئۇيغۇرستان، يەر يۈزىگە داڭقى كەتكەن ئەل ئىدىڭ،
ياۋنى تىترەتكەن ئۇلۇغ سۇلتانلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ.
ئىلمۇ ھېكمەت بابىدا ئالەمگە پىر ـ ئۇستاز ئىدىڭ،
ئەل فارابى، قەشقەرىدەك ئىرپانلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ.
نەزمۇ ـ چەشمەت بايلىغىڭ دۇنيانى مەپتۇن ئەيلىگەن،
نەۋايى، نىزارىدەك چولپانلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ.
ۋەتىنىڭ جەننەتكە ئوخشار، بايلىغىڭ ئاندىن تولا،
بايلىغىڭغا كۆز ئالايتقان ياۋلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ.
ئوت ياغدۇرۇپ كەلسە دۈشمەن كۆكسىنى قالقان قىلىپ،
يۇرتىنى قوغدايدىغان ئوغلانلىرىڭ كۆپدۇر سېنىڭ.
ئەي، ئۇيغۇرۇم، ئوت ژۈرەك ئوغلانلىرىڭغۇ ئاز ئەمەس،
شۇندىمۇ ياۋغا سېتىلغان خائىنىڭ نېمانچە كۆپ؟!
خائىنلارنىڭ دەستىدە قولدىن بېرىلگەن ئەركىمىز،
ياتقا قۇل، مەھكۇم بولۇپ ياتقانلىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
كۆز يېشىڭدىن بولدى پەيدا، ئىلى، تارىم ئۆركىشى،
ئېرىسا پۈتمەيدىغان مۇز تاغلىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
ۋەتەن ئۈچۈن جاندىن كېچىپ ئوتقا كىرسە مەرتلىرىڭ،
ئارقىسىدىن نەيزە ئۇرغان پاسقىڭ نېمانچە كۆپ؟
ئويلىماس مىللەت غېمىنى، ئاڭلىماس ئەل زارىنى،
ئۆز غېمىنى ئويلايدىغان ئەرباپلىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
ۋەتەن ئۈچۈن جان قىيىپ جەڭگە كىرىشنى خالىماس،
«ۋەتىنىم» دەپ شېئىر يازغان شائىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
بايلىقىغا مەز بولۇپ، ئۆزىنى سولتان چاغلىغان،
خەلقىنى كۆرمەس نادان بايلىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
شۇ يارىماس ئەۋلاتلىرىڭ دەستىدىن باغرىڭ يارا،
ژۈرىگىڭدە ئادا بولماس داغلىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
ئاتتى تاڭ، چىقتى قۇياش، ئويغاندى، دۇنيا ئەللىرى،
ئاتسا تاڭ تۇرمايدىغان غاپىللىرىڭ نېمانچە كۆپ؟
ئۇيغۇرۇم، مۇڭلانمىغىن، ئازات بولۇرسەن ئەتىلا،
ئەتىنى كۆرمەيدىغان ئەمالرىڭ نېمانچە كۆپ؟

1995 ـ ژىل. ماي.

شائىر ھەققىدە غەزەل

(ئا. ئۆتكۈرگە)

سەن بۈيۈك ئىنسان ئىدىڭ ـ تەرىپكە تىل يەتمەيدىغان،
بىز سېنى مۇختەر بىلەن ئايىپككە ھەم تەڭلەيدىغان.
ئۇيغۇرنىڭ بەختىگە تۇققان ساھىبى تالانت ئىدىڭ،
ئامما، توستى يوللىرىڭنى بېۋاپا تەتۈر زامان!
بار ئىدى قەلبىڭدە زور ئىشقى ـ مۇھەببەت يالقۇنى،
ساپ ـ تازا ۋىجدان بىلەن خەلقىڭنى سۆيدۈڭ دايىمان.
نۇرغا تەشنا خەلقىمىزگە، سەن كەبى مەردان كېرەك،
ئىلمى دەريا ئالىم ئىدىڭ، ئاتەش نەپەس غەزەلخان.
سۇبھى تاڭ ۋەسلىنى ئىزدەپ، ئۆتتى ئۆمۈر كارۋىنىڭ،
ئىزلىرىڭ قالدى ۋەتەن تۇپراغىدا ئۆچمەيدىغان!
ئىزلىرىڭدىن يول تېپىپ زۇرمەكتە ئەۋلادىڭ بۈگۈن،
يەتكىچە مەنزىلگە تاكى توختىماس بۇ كارۋان!
ئىلى، تارىم سۇلىرى ئاقماقتا ئەينە تولغىنىپ،
ئۇ چايقىلىپ تاشقۇسى ئۇرغاندا غەززەپلىك بوران!
كۈن چىقىپ تاڭ ئاتقۇسى، مىسكىن ۋەتەندە ئەتىلا،
شۇندا ئەۋلادىڭ بىلەن روھىڭ كۈلەر بوپ شادىمان!
ئەلۋىدا، ئەي، شائىرىم، سېنى ئۇنۇتماس ئۇيغۇرۇڭ،
خەلقىمىزنىڭ قەلبىدە، مەڭگۈ ياشايسەن، قەھرىمان!

«خوتەن ۋىلايىتى قارىقاش ناھىيەسىدە، پارتىيەنىڭ پىلانلىق تۇغۇت سىياسىتى ياخشى ئەمەللەشتى. ئۆتكەن بىر يىل ئىچىدە 12500 ئانىنىڭ قورسىقىدىكى بوۋاقلار چۇشۇرۇۋېتىلدى ۋە ئېلىپ تاشلاندى!» گېزىت خەۋىرى.

بوۋاقلار ئۆلدى!

بوۋاق ئۆلدى، مىللىون ـ مىللىون ئىنسانلار ئۆلدى!
باتۇر ئوغلان، سۇمباتلىق قىز ـ جۇۋانلار ئۆلدى!
ئۇيغۇرۇمنىڭ بولغۇسى شەرەپ ـ شانلىرى،
سۇلتان ساتۇق، بوغراخانۇ ـ ئارسلانلار ئۆلدى!
باسقۇنچىنىڭ ھەيۋىسىگە پەشۋا ئۇرغىدەك،
غوجىنىياز، غېنى، سادىر پالۋانلار ئۆلدى!
جەڭ چېغىدا ئەرەنلەردىن قېلىشمايدىغان،
ئىپارخانۇ، مايىمخان ۋە رىزۋانلار ئۆلدى!
قۇياش بولۇپ بار ئالەمگە نۇرىنى چاچقۇسى،
يۈزلەپ مەھمۇد، ئۇلۇغبېك ۋە لۇقمانلار ئۆلدى!
شېرىيەت ئاسمىنىدا يۇلتۇز بولغۇسى،
مىڭلاپ بابۇر، ئابدۇرېھىم، گۇمنامىلار ئۆلدى!
ھۈنەر ـ سەنئەت ئالىمىنىڭ نۇر چولپانلىرى،
روزى تەمبىر، جامى، پاشا ئىشانلار ئۆلدى!
ئەي، ئۆزىنى «ئىنسانپەرۋەر» ـ دەپ ئاتىغانلار،
كۆرمىدىڭمۇ، كۆز ئاچمىغان پاك جانلار ئۆلدى!
قەيەردىسەن، ئەي دۇنيانىڭ قازىسى ئاللاھ،
ئۇيغۇر ئاتلىق ئوتتۇز مىللىون ئىنسانلار ئۆلدى!

1995 ـ يىل.

ئۇيغۇرۇم

بۇ ئالەمدە بارسەن، ئۇيغۇرۇم،
شەرەپلەرگە يارسەن، ئۇيغۇرۇم.
تەغدىرىڭنىڭ ئېغىر ژۈكىنى،
كۆتەرگەن بىر نارسەن، ئۇيغۇرۇم.
ئۆز دۆلىتىڭ، ئېلىڭ بولمىغاچ،
نەگە بارساڭ خارسەن، ئۇيغۇرۇم.
ئۆزەڭ چەكسىز ئوكيان تۇرۇپ،
تامچە سۇغا زار سەن، ئۇيغۇرۇم.
كۈرەشلەردە مەردان ئۇيغۇرۇم،
ياۋنى سۈرۈپ ماڭغان ئۇيغۇرۇم.
دۈشمەننى «دوست» دەپ ئىشىنىپ،
يەنە ئالدىنىپ قالغان ئۇيغۇرۇم.
شۇڭدىن بېرى ژۈرىسەن سەرسان،
ھەممە يەردە بېۋەتەن ئىنسان،
ئېشىڭ پۈتۈن كۆرۈنگەن بىلەن،
ژۈرەك ـ باغرىڭ ۋەيران، ئۇيغۇرۇم.
ئۆز يېرىڭدە قۇل سەن، ئۇيغۇرۇم،
چەتتە مۇساپىرسەن، ئۇيغۇرۇم.
يەر يۈزىگە چېچىلىپ كەتكەن،

يۇلتۇز كەبى نۇرسەن، ئۇيغۇرۇم.
بالقىپ چىققان ئاي سەن، ئۇيغۇرۇم.
ئالاتتلارغا باي سەن، ئۇيغۇرۇم.
ئالاتتلىرىڭ تاراجغا كەتتى،
ئېيتالمىدىڭ ھەي، سەن ئۇيغۇرۇم.
قوساق تويسا «پادىشا بولدۇم» دەپ،
ماختاپ قويسا «بەرنا بولدۇم» دەپ،
خورلانىسمۇ ياتلار ئالدىدا،
ھار ئالمىغان نادان، ئۇيغۇرۇم!
ھوقۇقسىز بوپ ئۆتكەن ئۇيغۇرۇم،
كۆز يېشىنى تۆككەن، ئۇيغۇرۇم.
بۇ دۇنيادا ئۆزى بار تۇرۇپ،
نام ـ نىشانى ژۈتكەن ئۇيغۇرۇم.
بىرسى ئېيتتى: سېنى «تۈرك»ـ دەپ،
بىرسى ئېيتتى: «جۇڭگوا مىنزۇ»ـ دەپ.
ھەركىم قويدى ساڭا ھەر لەقەپ،
ئۆز نامىڭدا ساقلان، ئۇيغۇرۇم!
بارچە مىللەت تۇرۇپ قاتارغا،
ئۆزىن جاكا قىلدى جاھانغا.

پەقەت بىرلا سېنىڭ نامىڭ يوق،
بۇلۇڭلاردا قالغان، ئۇيغۇرۇم!
ئەركىنلىكنى خويما كىنىگەن،
ناخشا ـ قوشاق قىلىپ كۈيلىگەن،
ئىنتىلگەنۇ ـ ئېرىشەلمىگەن،
قەلبى تولا ئارمان، ئۇيغۇرۇم!
ئىنتىلساڭمۇ، ئارزۇ قىلساڭمۇ،
ئېچىلمىدى ئىقبالىڭ سېنىڭ.
يا، كارۇمىدى، تەغدىر قىسمىتىڭ،
بەختى قارا، نالان ئۇيغۇرۇم!
تەغدىرىڭنى ئويلاپ تۈن ـ كېچە،
كۆڭلۈم مىسكىن، ژۈرىكىم زىدە.
سەنمۇ بىر كۈن ئالەم ئىچىدە،
كۈلەرسەنمۇ، شادان، ئۇيغۇرۇم.
ئەجرى قىلماي، ھالاۋەت يوقدۇر،
كۈرەش قىلماي، سائادەت يوقدۇر،
كۈرەش قىلساڭ ئۇيۇل مۇش بولۇپ،
ئىستىقبالىڭ ئەپشان، ئۇيغۇرۇم!

ئۇيغۇرۇمغا

مىڭ ژىل بويى بىز مۇسۇلمان بولۇپ كەلدۇق،
مەككىلەرنى ھەج تاۋاپ قىلىپ كەلدۇق.
ھېچ راپاۋەت كۆرمىدۇق دىن قېرىنداشتىن،
شۇڭداقتىمۇ يەنە ئۈمىت قىلىپ كەلدۇق!

مىڭ ژىل بويى تۈركىي خەلق بولۇپ كەلدۇق،
تۈركىيلەرگە دوستلۇق قانات يېيىپ كەلدۇق.
ھېچ راپاۋەت كۆرمىدۇق قان قېرىنداشتىن،
شۇڭداقتىمۇ يەنە ئۈمىت قىلىپ كەلدۇق!

يەتمىش بەش ژىل بىز كوممۇنىست بولۇپ كەلدۇق،
بېجىن بىلەن موسكۋادىن نىجات كۈتتۇق؟!
بېشىمىزغا قارا كۈنلەر چۈشكەن چاغدا،
رەقىپلەرگە ئالدانغاننى بىراق بىلدۇق!

ئۇيغۇرۇم، تارىخىڭغا بىر نەزەر سال،
ئاشۇ ئاچچىق ساۋاقلاردىن ئىبرەت ئال.
ياتلاردىن كۈتمە ھەرگىز ياخشىلىقنى،
ئۆزەڭنىڭ تەغدىرىڭنى قولۇڭغا ئال!

ئۇيغۇرۇم

ئۆز ئېلىدە قۇل بوپ ئۆمۈر سۈرگەن ئۇيغۇر،
چەت ئەللەردە مۇساپىر بوپ ژۈرگەن ئۇيغۇر،
ۋەتىنى بار تۇرۇغلۇق ۋەتەنسىز بوپ،
دۇنيانىڭ ئازاۋىنى كۆرگەن ئۇيغۇر!
دەرت قالدىمۇ بۇ دۇنيادا سەن تارتمىغان؟
غەم قالدىمۇ خىياللاردا سەن پاتمىغان؟
پېشانەڭ سېنىڭ شۇنچە شورلۇقمىدى،
ئۆزگىگە ئاتقان تاشلار ساڭا ئاتمىغان!؟
ئۇيغۇرۇم دەردىڭ مىڭ خىل، داۋاسى بىر،
ئۇ پەقەت، مۇستەقىللىق ـ دېگەن تەقدىر،

قولۇڭدا شۇ ئەنگۈشتەر بولمىسا گەر،
ياتلارغا خار بولغىنىڭ بولغان، ئاخىر!
ئەركىنلىك ـ ئۇ ئىنسانىنىڭ بەختى ئېرور،
ئەركىنلىك ـ ئۇ ئىنسانىنىڭ تەختى ئېرور،
تاڭ ئاتتى، ئۆزگە ئەللەر ئالغا كەتتى،
ساڭىمۇ ئويغىنىشنىڭ ۋاختى ئېرور،
دوستلىرىم، ئېلىش ئۈچۈن شانىمىزنى،
كۆرەشكە بېغىشلايلى، بارىمىزنى،
كۆرەشنىڭ يالقۇنجىغان ئوتلىرىدا،
ئاقلايلى «ئۇيغۇر» دېگەن نامىمىزنى!

1996 ـ ژىل.

مەنپەئەت

ئادالەتنى ئوتقا ئاتقان مەنپەئەت،
پاك نومۇسنى پۇلغا ساتقان مەنپەئەت.
ئاسىيلارغا بېرىپ ئالى مۇكاپات،
ياخشىلارنى سوتقا تارتقان مەنپەئەت!
يالقۇن بولۇپ بار جاھاننى كۆيدۈرگەن،
ئەخمەتجان ھەم ئابباسوۋنى ئۆلتۈرگەن.
«پەرىشتە» دەپ ئالۋاستىنى سۆيدۈرگەن،
ھەر بەلاغا باشلىغان شۇ مەنپەئەت.
سەيپىدىننى خائىنلىققا باشلىغان،
خەلقىمىزنىڭ كۆزلىرىنى ياشلىغان،
بار تاپقىنى «جوشى»لىقتىن ئاشمىغان،
خىيانەتنىڭ پېشۋاسى ـ مەنپەئەت!
لۇتپۇللىنى قىلىچ بىلەن چاپقۇزغان،
رەخمانوۋنى مەيدانلاردا ئاتقۇزغان،
ئازاتلىقنىڭ قۇياشىنى پاتقۇزغان،
ھەممىسىنى قىلغان ئاشۇ مەنپەئەت!
ھەق سۆز قىلغان كىشى ئاگا ياقمىغان،
تار كوڭلىگە بىر ھەقىقەت پاتمىغان.
قاتىللىقتىن قولىنى ھەم تارتمىغان،
ۋىجدانى يوق، ۋەھشى ھايۋان مەنپەئەت!
ۋىجدان بولسا، ئۆز خەلقىنى ساتامدۇ؟
باتۇرلارغا تۆھمەت ئوقى ئاتامدۇ؟

ئاسىيلارنى يۆلەپ تەختكە چىقىرىپ،
ئىنقىلاپچى زىندانلاردا ياتامدۇ؟
خۇسۇمەتنىڭ ئوتىنى يېقىپ ژۇرەككە،
بىر ئۇيغۇرنى بۆلۈپ نەچچە بۆلەككە،
ژىغدۇرمىغان بار كۈچنى بىر بىلەككە،
ئارىمىزغا پىتنە سالغان مەنپەئەت.
ئادەمچىلىك ئار ـ نومۇسنى يوقاتقان،
ئەجداتلارنىڭ روھىغا ھەم ئوق ئاتقان،
ۋاھىدىيغا قانلىق قولىنى ئۇزاتقان.
قاتىللىقتىن قول تارتمىغان مەنپەئەت!
مەنپەئەت ئۇ ـ ياۋنىڭ سېخى ئالقىنى،
مەنپەئەت ئۇ ـ خائىنلارنىڭ قالقىنى،
مەنپەئەت ئۇ ـ دوزاقنىڭ ئوت يالقۇنى،
يول ئازدۇرغان نەپسى شەيتان مەنپەئەت!
ئاشۇ شەيتان ھەر يوللارغا باشلايدۇ،
مەنپەئەتپەرەس جىنايەتتىن قاچمايدۇ،
ئەقىل ـ ۋىجدان تىزگىنىنى تارتمىسا،
نەپسى بەلا دوزاققىمۇ تاشلايدۇ.
بۇ دۇنيادا باركى مىللىي مەنپەئەت،
كېچەلمەيدۇ ئۇنىڭدىن ھېچ مىللىيەت.
شۇندىقتىمۇ ئۆزگىلەرنىڭ بەختىگە،
زامىن بولماس كېرەككۇ شۇ مەنپەئەت!

1996 ـ ژىل.

خىتاپ

«غۇلجا شەھرىدە ئۇيغۇر ياشلىرى مىللىي ۋە ئىنسانى ھوقۇقلىرىنى تەلەپ قىلىپ كوچىلارغا چىقىشتى. خىتاي ساقچىلىرى ياشلارنى ئوققا تۇتتى ۋە قىردى. 200 دىن ئوشۇق كىشى ئېتىپ ئۆلتۈرۈلدى. يارىدار بولغانلار 700 گە يېتىدۇ»

رادىئو خەۋىرى.

ئەينە، ئازاتلىق يولىدا جەڭ قىلماقتا ئوغلانلار،
ئانا ۋەتەن تۇپرىقىدا تۆكۈلمەكتە ساپ قانلار.
قىساس ۋولقانلىرى پارتلاپ تەۋرىمەكتە يالقۇنتاغ،
غەززەپ بىلەن قىرغاققا ئۇرۇپ ئاقماقتا دەريالار!

ئاپىرىن، ئەي، ئەرلىك ئۇچۇن ئوتقا كىرگەن قەھرىمان،
ئاپىرىن، ئەي، مەرتلەر ئېلى: ئىلى، قەشقەر ۋە تۇرپان.
ئەي، يارىدار شىرلار ئوخشاش ھۆكىرىگەن تەڭرىتاغ،
ئەي، قىزىل قانغا بويالغان مەجروھ ئۇيغۇرستان!

قاچانغىچە ياۋ قولىدا مەھكۇم بولۇپ ياتىسەن؟
قاچانغىچە زورلۇق ـ زۇلۇم ئازاۋىنى تارتىسەن؟
بۇ دۇنيادا سېنىڭدەك خور، بىداۋا، بىچارە يوق،
قاچانغىچە بۇ دەرتلەردىن قان ـ ياش بولۇپ ئاقىسەن؟

ئەجداتلىرىڭ دۇشمەن بىلەن جەڭ قىلىپ ئۆتكەن ئىدى.
ئاتىلار ھەم ئەرك ئۇچۇن مەيداندا قان كەچكەن ئىدى!
ئەندى نوۋەت سىزگە كېلىپ جەڭ قىلىپسىز، بالىلىرىم،
روھىڭىزغا مىڭ تەسەددۇق، ئەي ۋەتەن ئوغلانلىرى!

قىساس ئېلىڭ، ناھەق ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەنلەر ھەققى،
قىساس ئېلىڭ، تىرىك تۇرۇپ يەرگە كۆمۈلگەنلەر ھەققى.
قىساس ئېلىڭ، تۈرمىلەردە قىيناپ ئۆلگەن ئوغۇللار،
پاك نومۇسى خورلانغان مەسۇم سىڭىللار ھەققى!

توك سىم بىلەن كۆيدۈرۈلۈپ، ئۆلگەنلەرنى ئۇنۇتماڭ،
سوغ سۇ چېچىپ توڭلىتىلىپ ئۆلگەنلەرنى ئۇنۇتماڭ!
ئىشتىلىرىغا تالىتىلىپ ئۆلگەنلەرنى ئۇنۇتماڭ،
ئېسىپ قويۇپ، نەيزە سانجىپ ئۆلگەنلەرنى ئۇنۇتماڭ!

بىكار كەتمەس، بىكار كەتمەس، سىز بەرگەن بۇ قۇربانلار،
بىكار كەتمەس ئەرك ئۇچۇن تۆكۈلگەن قىزىل قانلار.
شېھىتلارنىڭ قېنى ئاققان موشۇ قۇتلۇق زىمىندا،
قۇياش چىقىپ ئەتىلا، سائادەتلىك تاڭ ئاتار!

ئەي، ئۇيغۇرۇم، تارىخ بىزگە ئۇگەتكەن ھەقىقەت شول:
ئازات كۈنلەر پەقەتلا جەڭ قىلىش بىرلە كېلۇر!
كۈرەشمىگەن نادانلارغا ھاياتمۇ يوق، بەختمۇ يوق،
شۇ ھىكمەتنى ژۈرىگىدە ساقلىسۇن ھەر ـ بىر ئۇيغۇر!

1997 ـ ژىل، فېۋرال.

مەڭگۈ دوستلۇق مۇبارەك

«قازاقىستان، قىرغىزىستان ۋە ئۆزبېكىستان جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ رەھبەرلىرى مەڭگۈ دوست-
لۇق شەرتنامىسىغا ئىمزا قويۇشتى. ئىمزا قويۇش مۇراسىمىدا ئىسلام كەرىموۋ سۆز سۆزلەپ:
- «بىز 400 يىلنىڭ ئالدىدا بۆلۈنمىگەن، بىر پۈتۈن ئەل ئىدۇق، - دېدى»
رادىئو خەۋىرى.

ئېخ، ئىفىردىن ئاڭلىغاندا بۇ خەۋەرنى،
كۆرگەن چاغدا قول قويۇشقان رەھبەرلەرنى،
يۈرىكىمگە سىغماي كەتتى زور ھاياجان:
ئويلاپ كەتتىم، باشتىن ئۆتكەن قىسمەتلەرنى:

تۈنۈگۈنلا، ئاشۇ ئىزگۇ نىيىتىم ئۈچۈن،
«تۈركىستان ھۆر بولسىكەن - دەپ ئېيتقىنىمچۈن،
يىگىرمە يىل تۈتقۇن بولغان ئەمەسمىدىم!
ئېيتىڭلارا، مەن قۇۋانماي ئەندى نىچۈن؟

بۇ يولدا كۈرەشمىگەن ئېدى كىملەر؟
مەيدانلاردا قان كەچمىگەن ئېدى كىملەر؟
ئۆمۈر بويى كۈرەش قىلغان ئەمەسمىدى،
شىرمەتخان، مۇستاپا ھەم شاكىرىملەر!

كۆيلەشكەندى، ئەلنىڭ شائىر ئوغلانلىرى،
ماغجان بىلەن ئابدۇلھەمىت چولپانلىرى.
تۈركىستاننىڭ ئازاتلىقىنى كۆرەلمەستىن،
ئارمان بىلەن كەتكەن تالاي مەردانلىرى!

يۈرىسەممۇ ئۆزەم قۇل بوپ، ھەم تەمتىرەپ،
ئۇخلىماتتىم، قېرىنداشلار غېمىنى يەپ!
تەكرىمدىن كېچە - كۈندۈز تىلەر ئىدىم،
- تۈركىستان تېزرەك ئازات بولسىكەن - دەپ!

ئىستىقلال ئالغان چاغدا قېرىنداشلار،
شاتلىقتىن يەتكەن ئېدى كۆككە باشلار.
كۆرگەندە مۇستەقىللىق بايرىقىنى،
كۆزلەردىن ئاققان ئېدى ئىسسىق ياشلار!

ئېخ، دوستلار، نېمە دېگەن بەختلىك مەن؟
قېرىنداشلار ئىستىقلالىن كۆردۈم بۈگۈن!
پۈتۈن بىر ئۆمۈرۈمدە ئىككىنچى رەت،
قاقاخلاپ، چىن يۈرەكتىن كۈلدۈم بۈگۈن!

مانا ئەمدى، قازاق، قىرغىز بىلەن ئۆزبەك،
چىن دوستلۇق مېھرى بىلەن قۇچاقلاشتى.
مەڭگۈ دوستلۇق ئەھدى بىلەن چىڭ باغلىنىپ،
ھۆر - پارلاق كېلەچەككە يوللار ئاچتى!

ئۇيغۇر، ئۆزبەك، قازاق، قىرغىز، - قېرىنداش بىز،
تارىخى يىلتىزى بىر - تومۇرداش بىز!
مىڭ يىللار بىر ۋەتەندە بىللە ياشاپ،
بىر ئانىنى ئېمىپ ئۆسكەن ئېمىلداش بىز!

بىز ئەزەلدە توران دېگەن بىر ئەل ئىدۇق،
توققۇز ئوغۇز - ھەممىمىزلا تۇگەل ئىدۇق.

بىر ئانىنىڭ قويىندىكى قېرىنداشتەك،
مەڭگۈلۈككە ئاجرالماس ئۈكەر ئىدۇق!

قەھرىمان ھۇن ئېلىنىڭ ئەۋلادى بىز،
تاغ تېشىپ، شەھەر سالغان پەرھادى بىز.
ھىنگاندىن ئىدىلغىچە يۈرۈش قىلىپ،
دۇنيانى تىترەتكەندى ئەجدادىمىز!

ئاخىرقى زور سۇلتانىمىز ئەمىر تۆمۈر،
قېرىنداشلار بېشىنى قوشقان مەغرۇر.
ئەۋلادىغا ۋەسىيەت قالدۇرغان ئۇ:
- «ئەي، تۈرانىم - بىرلىشىپ تۇر، بىرلىشىپ تۇر!»

مىڭ ئەپسۇس ۋەسىيەتنى تۇتمىدۇق بىز،
بىرلەشكىن - دېسە ئەجدات، ئۇخمىدۇق بىز.
ئىككى دۈشمەن بۆلۈۋالدى ئېلىمىزنى،
بوپ قالدۇق يات قولىدا ئويۇنچۇق بىز!

ئىككى دۈشمەن بۆلۈۋالدى ئېلىمىزنى،
ياتلاشتۇردى تىلىمىز ھەم دىلىمىزنى.
ئەقلىدىن ئېزىپ: ياتنى «تۇققان» - دېدۇق،
يات كۆرۈپ ئۆز ئارا بىر - بىرىمىزنى!

مىڭ شۈكرىكىم: ئاق - قارىنى تونۇۋالدۇق،
كىملەر يات، كىملەر تۇققان بىلىۋالدۇق.
ئەقلىنىڭ چۆللىرىدە ئاداشساقمۇ،
ئاخىرى، توغرا يولنى تېپىۋالدۇق!

مۇبارەك بولسۇن باغرىم، دوستلاشلىقىڭ،
ياخشى ۋە يامان كۈندە ھىسداشلىقىڭ.
دوستلىقنىڭ ھۆلى مەھكەم بولسا، ئەگەر،
مەڭگۈلۈك بولار سېنىڭ ئازاتلىقىڭ.

قېرىندىشىم، يەنە بىر چوڭ مۇئەممالىڭ بار،
كۈن چىقىشتا ئۇيغۇر دېگەن ئۆز ئاغاڭ بار.
شۇ ئاغاڭ ئازات بولۇپ كۈلمىگۈنچە،
يۈرىكىڭدە ساقايماس بىر ياراڭ بار!

قېرىندىشىم، قولۇڭنى بەر، شۇ ئاغاڭغا،
تارىخى تەغدىرىڭ بىر جۆر ئاغاڭغا.
ئۆيۈلتاشتەك ئۇيۇشۇپ ئالالمىساق،
ئاخىرى يەم بولارمىز ئەجدىھاغا!

تىلەيمەن: ئۇيغۇر ئېلى بولسۇن ئازات،
بىرلىشىپ قېرىنداشلار ئۆتسۇن ئىناق!
تۈركىستان ئۆيۈلتاشتەك ئۇيۇغاندا،
بولىدۇ، ئىقبالىمىز مەڭگۈ پارلاق!

1997 - يىل، 10 - يانۋار، ئالمۇتا.

غەزەللەر

ياخشى قال

خەيرى خوش، كەتكەن ئۆتۈپ، ياشلىق زامانلار ياخشى قال،
بىللە ئوينا ئۈپ، بىللە ئۆسكەن دوست ـ يارانلار ياخشى قال.
خۇددى تاڭنىڭ نۇرلىرىدەك، ساپ ـ تازا ئىشقىم بىلەن،
ئاشىق بولۇپ، سۆيۈپ ئۆتكەن قىز ـ جۇۋانلار ياخشى قال!
ئارزۇلارغا لىپمۇ ـ لىپ تولغاندى، ياشلىق كۆڭلىمىز،
بىللە ئۆرلەپ، بىللە ئۇچقان ياش قىرانلار ياخشى قال!
ئۇچقۇر ژىللار قانىتىدا مەن ئۇچۇپ كەتتىم، ژىراق،
قول شىلتىپ، ئۇزاقتا قالغان شول زامانلار ياخشى قال،
سەن ئۆتۈپ كەتتىڭ، لېكىن كوڭلۇمدە قالدى سېغىنىش،
تاڭدىكى شاۋ ـ شۇۋ كەبى سۆرەن ـ چوقانلار ياخشى قال.
ئەي، ئېلىنىڭ باغلىرى، قوينۇڭدا ئۆتتى ياشلىغىم،
ياش ئۆمۈرنىڭ سىردىشى ـ باغ ـ ۋارانلار ياخشى قال!
ئەندى كەلمەيسەن يېنىپ، مەنمۇ كۆرەلمەيمەن، سېنى،
كۆرمىسەم كۆڭلۇمدەسەن ياشلىق زامانلار ياخشى قال!

ئالمۇتا

گۈل ماكانى ئالمۇتا، گۈللەر ماكانى ـ ئالمۇتا،
كىچە ـ كۈندۈز پارلىغان نۇرلەر ماكانى ـ ئالمۇتا.
ئالىتاغنىڭ ئېتىگىدە ياشىرىپ تۇرغان شەھەر،
قازاقىستان ئېلىمىزنىڭ ئاستانى ـ ئالمۇتـا.
يەر يۈزىدە بارمىكىن، ئالمۇتىدەك گۆزەل شەھەر،
ئۆزى جەننەتتىن نىشان، هۇرلەر ماكانى ـ ئالمۇتا.
بايلىغى، گۆزەللىگى دىللارنى مەپتۇن ئەتكىدەك،
شائىرلارنىڭ نەزمىدىكى داستانى، ئالمۇتـا!
«ئالمۇتىنىڭ ئالمىسى ـ مەختۇمسۇلانىڭ خالتىسى»
تا ئەزەلدىن داڭقى بار، مېۋەلەر كانى ـ ئالمۇتـا.
ئۇيغۇرىي دەر: كۈنسېرى گۆزەللىسۈن هۆسنىڭ سېنىڭ،
هۆسنىگە مەدهى ئوقار شائىر ماكانـى ـ ئالمۇتـا!

ئۆتكۈنچى ئالەم

ئىشىنىپ كەتمە هاياتقا، بۇ هاياتىڭ پانىدۇر،
هەر كىشى بۇ پانىغا كېلىپ كېتەر مېهمانىدۇر.
نى ئەزىز ئىنسانلىدىن قالغان خارابەت خانە بۇ،
سىز بىلەن بىزدىنمۇ هەم ئېشىپ قالار خارابىدۇر.
بۇ جاهاننى «كارىۋان ساراي» دېگەنىغۇ ئاتىلار،
هەر بىر ئەۋلات بىر قونۇپ ئۆتۈپ كېتەر كارۋانىدۇر.
كېرىلىپ كەتمە سۇلايمان تەختىگە چىقساڭ ئەگەر،
دۆلەت قۇشى هەركىمگە كېلىپ كېتەر سەيلانىدۇر!
نېمە دېگەن گۆزەل بۇ دۇنيا، قارىساڭ كۆز قامشار،
شۇ گۆزەل دۇنيانىڭ ئاخىر تەقدىرى ۋەيرانىدۇر!

قەشقەر

ژىراقلاردىن سالام يازدىم، قوبۇل قىل ئانجان قەشقەر،
ژۈرەكلەرگە مۇھەببەت ئوتىنى ياققان جانان، قەشقەر.
يىپەكنىڭ مۇنبەت، سۆيۈك ـ شەرۋەت، ھاۋارىڭ تەنگە مىڭ قۇۋۋەت،
ئەزەلدىن تا ئەبەت ئۇيغۇر ئېلىگە قۇت ماكان قەشقەر.
ۋەتەننى تاجغا تەڭ قىلسام، ئۇنىڭ ياقۇت كۆزىدۇرسەن،
مىڭ ژىللارچە ئۇيغۇرغا ئۆزەڭ سەن ئاستان قەشقەر.
باراقسان باغلىرىڭ خۇددى گۈزەل جەننەتكە ئوخشايدۇ،
جامالىڭ ئالدىدا تازىم ئېتەر جۇملە جاھان، قەشقەر.
ئۇلۇق شانىڭغا شان قوشقان جەسۇر ئوغلانلىرىڭ باردۇر،
سېنىڭ ھەر ئوغلۇڭ رۇستەم، قىزىڭ ـ ماھى تابان قەشقەر.
سۆيەرگە ئۈشبۇ ئالەمدە، سېنىڭدەك دىلرابا يوقدۇر،
جىمى ئالەمگە تەڭ قىلماس مۇقەددەس ئەزىزان قەشقەر.
ئىلىم ـ ھىكمەت نۇرى بىرلەن پۈتۈن دۇنياغا نۇر چاچقان،
ئۇلۇق مەھمۇد، يۈسۈپلەرنى جاھانغا ئارمغان قەشقەر.
ساڭا مەدھى ئوقۇپ، گۇمنام، نىزارىي نەزمىلەر پۈتكەن،
غەزەلخانلار ئاناسى سەن، ئۆزەڭ ھەم غەزەلخان قەشقەر.
سېنى ساقلاش ئۈچۈن جانىدىن كېچىپتۇ قانچە ئوغلانلار،
ئېپارخان، نازۇگۇم ياڭلىغ قىزىڭ بار قەھرىمان، قەشقەر.
گاھ شاھانە كۈلدۈڭ سەن، گاھى غەم ـ غۇسسگە پاتتىڭ،
نە قىسمەت كۆرمىدى باشىڭ ئەسىرلەر ياشىغان قەشقەر.
بېشىڭغا چۈشسىمۇ قانچە ئازاپلار، قانچە كۈلپەتلەر،
زۇلۇملارغا بويۇن ئەگمەي، كۈرەشكەن غازىيان، قەشقەر.
سېنى سۆيۈپ، ساڭا كۆيۈپ، جاھاندىن ئۆتسە نە ئارمان،
سېنى سۆيمەك ھەر ئوغلۇڭغا ئۇلۇق بىر ئىمتىھان، قەشقەر!
جامالىڭنى كۆرەرمەنمۇ، قۇچاغىڭدا ژۈرەرمەنمۇ،
تاۋاپ ئەيلەپ سۆيەرمەنمۇ ـ دېسەم بىر ئارمان، قەشقەر!

چۈش

(يۇرت مېھرى ھەققىدە غەزەل)

ئايا دوستلار سەھەر ۋاختى، ئاجايىپ چۈش كۆرۈپتۇرمەن:
چۈشۈمدە، شۇم ئەجەل يېتىپ تۇيۇقسىز ئۆلگىدەكمىشمەن.
دوست ـ يار، باللىرىم ژىغلاپ، مېنى ئۈزۈتۈپ قويمىش،
خۇدانىڭ رەخمىتى: جەننەت ئىچىدە ژۈرگىدەكمىشمەن!
جەننەت ئىچىدە شېرىن مېۋىلەر پىشىپ تۇرمىش،
بىرىسى بىرىسىدىن تاتلىق، تاللاپ يېگىدەكمىشمەن.
رەڭمۇ ـ رەڭ ئېسىل گۈللەر، چاراپ ئېچىلىپ كەتمىش،
ئۇنىڭ خۇشبۇي ھىدى بىرلەن گويا مەست يۈرگىدەكمىشمەن.
قەيەردىندۇ خۇش ئاۋازلىق كۈيلەر ئېيتىلىپ تۇرمىش،
ئۇنىڭ زوقىدا مەن يايراپ، خۇشھال كۈلگىدەكمىشمەن.
گۈل شارابىنى تۇتۇپ يېنىمدا ھۆرلىرى تۇرمىش،
ئاشۇ ھۆرلەرنى قانماستىن، قۇچاغلاپ سۆيگىدەكمىشمەن.
جەننەت دېگىنى ـ ئەسلى جاننىڭ راھىتىكەن ـ دەپ،
ئۇنى تەرىپ ئېيتىشكە سۆز تاپالماي تۇرغىدەكمىشمەن.
دەل شۇ چاغدا جەننەتنىڭ روجەكلىرىدىن قاراپ،
ژىراقلاردىن ۋەتەننىڭ يۇرتلىرىنى كۆرگىدەكمىشمەن.
خۇداغا يالۋۇرۇپ شۇ چاغ دېدىم: ـ «يۇرتۇمغا قايتۇرساڭ،
سېنىڭ بۇ جەننىتىڭ يەتمەس ئېكەن يۇرتۇمغا!» ـ دەيمىشمەن!

1998 ـ ژىل.

ۋەتــەن

هاياتقا تۆرىلىپ كەلدىم، ۋەتەنىنىڭ تۇپراغىدىن،
نە تۇپراقكى، يېنىپ تۇرغان مۇھەببەتنىڭ چىراغىدىن.
كېلىپ كۆردۈمكى، ھەر كىمگە ۋەتەن مۇشپىق ئانا ئەرمىش،
سائادەتنى تاپۇر ھەر كىم ئۇنىڭ ئازات قۇچاغىدىن.
ئازات ياشاي دېسە ھەر كىم، ۋەتەننى جان بىلەن سۆيسۇن،
ئۇنىڭ ئەركىن بىلىپ ئەلا، كۆزىنىڭ جۇپ قاراغىدىن.
ۋەتەن سۆيمەكنى ئەي دوستلار، ئەجداتلاردىن ئۆرگەندىم،
باش ئەگمەس غۇرۇرلۇقنى ئۆگەندىم تەڭرى تاغىدىن.
ئېلىمگە مەرت ــ سېخىلىكنى دەريالاردىن ئۆرگەندىم،
بويۇمغا سىڭدى بۇ خىسلەت، سەبىيلىك بالا چاغىمدىن.
قولۇمغا زۇلپىقار ئالىپ، ئۇلۇق جەڭلەرگە ئاتلاندىم،
ئېلىمنى پاك ئېتەرمەن دەپ، رەقىپىنىڭ شۇم ئاياغىدىن.
ژىقىلسام جەڭ ئارا، مۇشپىق ئانامدىن كۈچ ئېلىپ تۇردۇم،
چاڭقاپ كەتسەم سۇ ئىچتىم، ئۇنىڭ كەۋسەر بولاغىدىن.
ئازات كۈنلەرگە يەتكۈنچە تۈمەن مىڭ قىر ــ داۋان ئاشتىم،
نى ئوغلانلار شېھىت بولدى، تۆكۈپ جان ياپىراغىدىن.
ۋەتەن ئازات بولۇپ، خەلقىم ئازادە يايرىغان چاغدا،
رەقىپلەر قەستىدە تەختىم ژىقىلدى كۆك راۋاغىدىن.
قولۇمدىن ئامىتىم كەتتى، بېشىمغا چۈشتى سەۋدالەر،
دەرىخا ئايرىلىپ قالدىم، ئېلىمنىڭ پاك قۇچاغىدىن.
ئۇيغۇربي ئېيتۇر دايىم: بەختىيار بولالتتىم ــ دەپ،
بىر نەپەس ئېلىپ ئۆلسەم، ئىپار گۈللەر پۇراغىدىن!

كۆرگىلى كەلدىم *)

سالام، ئەي ئۇيغۇرستانىم، سېنى مەن كۆرگىلى كەلدىم،
گۈزەل قوينىڭدا شات يايراپ، ئازادە ژۈرگىلى كەلدىم.
ئاتالەردىن مىراس قالغان ۋەتەن خاكى مۇقەددەسدۇر،
توپاڭنى توتىيا ئەيلەپ، كۆزۈمگە سۈرگىلى كەلدىم!
ئۇزاقتىن سېغىنىپ كۈتكەن سېنىڭ ئارزۇلۇق بالاڭ كەلدى،
قېنى، قوينۇڭنى ئاچ خەلقىم، قۇچاغلاپ، سۆيگىلى كەلدىم.
بۇ يۇرتتا قەھرىمان ئەۋلات، قېرىنداشۇ ــ قاياشىم بار،
شۇلارنىڭ باغرىدا شاتلىق يېشىمنى تۆككىلى كەلدىم!
كۈرەش بىرلە ئازاتلىق ئېپ، جاھانغا قايتا تۇغدۇڭ سەن،
ئازات كۈنلەرنى تەبرىكلەپ، مۇبارەك ئېيتقىلى كەلدىم.
ئۇلۇق جەڭلەردە قان كەچكەن جەسۇر ئەۋلاتلىرىڭ باردۇر،
شۇلارغا ئېھتىرام ئەيلەپ، بېشىمنى ئەككىلى كەلدىم!
بۇ يۇرتتا كۆپ شېھىتلارنىڭ مۇقەددەس مازارى بار،
مازارلارنى تاۋاپ ئەيلەپ، قېشىدىن ئۆتكىلى كەلدىم.
ئەزىز يۇرتۇم، سېنى سۆيۈپ جاھاندىن ئۆتسەم نە ئارمان،
سېنىڭ قوينۇڭدا ئەمگەك قىپ، ھالال تەر تۆككىلى كەلدىم.
ئۇيغۇربي ئېيتۇر: يۇرتۇم، سېنى مەن سېغىنىپ ئەردىم،
گۈزەل قوينوڭدا شات يايراپ قاقاخلاپ كۈلگىلى كەلدىم!

**) مەن ۋەتەندىن ئايرىلىپ، مۇھاجىر بولۇپ ياشىغان ژىللاردا، ۋەتەننى سېغىندىم، ئۇنىڭ تېزىرەك ئازات بولىشىنى، تېزىرەك ۋەتەن قوينىغا بېرىشنى ئارمان قىلىپ ياشىدىم. بۇ غەزەل ئاشۇ ئارماندىن توغۇلغان.*

جەننەتتىن قوغلانغان روھ

(بالادا)

ئۆتكەن زامان بىر ئۇلۇغ زات ياشىغان ئىكەن،
ـ ھەم يازغۇچى ھەم ئالىم ـ، دەپ نام ئالغان ئىكەن.
ئۇندا باركەن يەنە ھەر خىل پەخرى ئىنئاملار،
كۆكرىكىدە يالتىرلىغان ئوردېن ـ مېداللار...
ھۆكۈمەتكە قىلغان ئۇلۇق خىزمىتى بارمىش،
شۇڭا خەلق ئارىسىدا ھۆرمىتى بارمىش.
ئۇ كەلمىسە ـ داستىخانلار ئېچىلمايدىكەن،
ئۇ كەلمىسە ـ بەزمە ـ سازلار چېلىنمايدىكەن...
ـ بار ياخشىلىق ئاشۇ زاتنىڭ شاراپىتى ـ دەپ،
يامانلىقنى ئۆزگىلەرنىڭ كاساپىتى ـ دەپ.
ئەتراپىنى ئوراۋاپتۇ خوشامەتچىلەر،
خوشامەت قىلىپ هارمايدىغان زىيارەتچىلەر...
ـ مەندىن ئۇلۇق كىشى يوق! ـ دەپ ئۇ بولۇپ مەغرۇر،
شۇنداق راھەت ـ پاراغەتتە ئۆتۈپتۇ ئۆمۈر...
بىراق ئۇنىڭ ئانا يۇرتى پايمال ئىكەن،
ئەزىز خەلقى يات ئىلكىدە خارۇ ـ زار ئىكەن،
ئۇ ۋەتەندە ھاكىم ئىكەن زالىم بىر خاقان،
پۈتۈن ئۆلكە بەئەينى بىر دەۋزىخى ماكان!
ھەر كۈنلىگى كېسىلەركەن مىڭلىغان باشلار،
دەريا بولۇپ ئاقار ئىكەن قانلىق كۆز ياشلار!
بىچارە ئەل ئەلچىلىرى كېلىپ پىنھانە،
ئۇلۇق زاتقا يالۋۇرىشىپ قىلىپتۇ نالە:
ـ ئەي، ھۆرمەتلىك، خەلقىمىزنىڭ بىلىمدانى سەن،
پەخىرلەنسەك ئەرزىيدىغان ئىپتىخارى سەن!
ئۆزەڭ باش بوپ كۈرەشلەرگە بىزنى باشلىساڭ،
زورلۇق ـ زۇلۇم كىشەنلىرىنى چېقىپ تاشلىساڭ.
ئەرك ئۈچۈن جەڭ قىلىشنى بىزلەر خالاتتۇق،
سەن قوماندان بولساڭ بىزلەر ئەسكەر بولاتتۇق!
ئەي، ئۇلۇق زات، تىلىمىزنى يەردە قويمىساڭ،
سادىق بىز دەپ سۆز بېرەيلى ئەگەر خالىساڭ!
... ...
... ...
بىراق، ئۇزات ئەل تىلىگىن قوبۇل قىلماپتۇ،
ۋەتەنپەرۋەر جەڭچىلەرنى كۆزگە ئىلماپتۇ...
ئەيىپلىمەي، ئەلنى قىرغان قانخور جاللاتنى
ـ تېچ ژۇرۇڭلار! ـ دەپ كايىپتۇ بىچارە خەخنى!
ئۇ ئۆزىنى كۈرەشلەردىن ژىراق تۇتۇپتۇ،
كىتاپ يېزىش بىلەن ئۇنىڭ ئۆمرى ئۆتۈپتۇ...
كۈرەشچىلەر قويدەك قىرىلىپ ئۆلتۈرۈپتۇ،
ئەل تەغدىرى ئوكشالماستىن كېتىۋېرىپتۇ...
ياۋۇز دۈشمەن قىرئۆرگەچ كۈرەشچانلارنى،
كۈندىن ـ كۈنگە ئېغىر بوپتۇ مىللەتنىڭ ھالى...
ئۆز خەلقىدىن ژىراقلىشىپ كەتكەشكە دىلى،
شۇنچە ئېغىر پاجىئەنى كۆرمەپتۇ كۆزى...

ژىللار ئۆتۈپ ئاستا ـ ئاستا ئۇلغىيىپتۇ ياش،
ئۇلۇق زاتمۇ قېرىپ ئاخىر بولۇپتۇ ئاقباش.
كېسەل بولۇپ، ئورۇن تۇتۇپ ئۇ يېتىپ قاپتۇ،
ئەجەل يېتىپ، ئەزرائىل جېنىنى ئاپتۇ...
ئاتىسىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىپ باللىرى،
تەنتەنىلىك ئۇزىتىپتۇ قەبرىگە ئۇنى...
قارا يەرگە كۆمۈلۈپتۇ جىسمى ـ ۋۇجۇدى،
ھەق تائاللا ھۇزۇرىغا كېتىپتۇ روھى.
رەخمان ئاللا بۇ قۇلغا رەھىم ئېتىپتۇ،
ئىلتىپات قىلىپ پىردوسىدىن ئورۇن بېرىپتۇ.
جەننەت دېگەن پاراغەتلىك ئېسىل جاي ئىكەن،
كوڭۈل نېمە خالىسىلا، شۇ تەييار ئىكەن...
ئۇندا باركەن: بۇرۇن ئۆلگەن دوستلارنىڭ روھى،
ئۇندا باركەن: جەڭدە ئۆلگەن شېھىتلار روھى.
شۇلار كېلىپ يېڭى روھنى ئوراۋېلىپتۇ،
يېڭى ـ يېڭى سوئاللارنى سوراۋېرىپتۇ:
بىرسى دەپتۇ: ۋەتەندە جەڭ ئوتى ياندىمۇ؟
مېنىڭ خەلقىم دۈشمەندىن ئۆچىن ئالدىمۇ؟
قىلىچ تۇتۇپ ۋەتەن ئۈچۈن جەڭگە كىردىڭمۇ؟
مەيدانلاردا بايراقدار بوپ ئالغا ژۈردۈڭمۇ؟
ئېيتىپ بەرگىن: كىملەر جەڭدە شېھىت بوپ ئۆلدى؟
يەنە كىملەر جەڭدىن قېچىپ قارا يۈز بولدى؟
سەن شۇ جەڭدە مىللەت ئۈچۈن نېمە قىلىپ بەردىڭ؟
زالىملاردىن قايىسى قىساس ـ ئۆچىنى ئېپ بەردىڭ؟
بىرسى دەپتۇ: تىرىك چاغدا كۈرەشكەن ئىدىم،
شۇ تۈپەيلى، بۇ جەننەتكە ئېرىشكەن ئىدىم!
مەن ئۆلگەندە قاڭغىر قاخشاپ جان ئانام قالغان،
ـ ۋاي دادام! ـ دەپ قان ياش تۆكۈپ ئۈچ بالام قالغان.
ئاھ، تەڭرىم نېسىپ قىلسا، تىرىلسەم ئىدىم،
شۇلار ھەققى قانلىق جەڭگە بىر كىرسەم ئىدىم...
سەن، دۇنيادا كۈرەش قىلماي، نېمىشقا كەلدىڭ،
نېمە ئۈچۈن يۇرتتا قالماي بېھىشقا كەلدى؟
ئۇ روھ دەپتۇ: يازغۇچىمەن، ئەسلىم شۇ ئىدى،
خەلقىم ئۈچۈن كىتاپ يازدىم، كەسپىم شۇ ئىدى!
ئالىم بولۇپ، ئىلىمدا كۆپ سىرلارنى ئاچتىم،
جەڭ قىلىشقا مېنىڭ ئەسلا بولمىدى ۋاختىم!
شۇنىڭ ئۈچۈن خەۋىرىم يوق، كىملەر جەڭ قىلغان،
كىملەر جەڭدە باتۇر بولغان، كىملەر بولمىغان؟!
شۇندا روھلار، بۇ مېھماننى تالاپ كېتىپتۇ،
ـ جەڭدىن قاچقان مۇناپىق! ـ دەپ تىللاپ كېتىپتۇ:
ـ ھەي، مۇناپىق، ئۆيالمىسەن قۇل بوپ ياشاشتىن،
سېسىق جاننى ئايىدىڭمۇ، جەڭگە ئاتاشتىن؟

سېنىڭ جېنىڭ ئارتۇقمىدى ئەللەر جېنىدىن؟
سېنىڭ جېنىڭ تاتلىقمىدى، جەننەت ھىدىدىن؟
خەلقىڭ جەڭدە ئۆلۈۋاتسا، قاراپ تۇردۇڭمۇ؟
دالدىلارغا مۆكۈۋېلىپ ماراپ تۇردۇڭمۇ؟
قۇرال تۇتۇپ جەڭ قىلىشقا يارىمىدىڭمۇ؟
ئاناڭ بەرگەن ئاق سۈتنى ئاقلىمىدىڭمۇ؟
قويدەك قىرىلىپ ئۆلۈۋاتسا، نەسلى ئەۋلادىڭ،
نېمە كېرەك، سېنىڭ يازغان توم - توم كىتاۋىڭ؟
ئېيتچۇ، سېنىڭ نەرىڭ ئۇيغۇر، نەرىڭ مۇسۇلمان؟
ئەي، ئىنسانلىق ئالىمىدە شەرمەندە ئىنسان!
سەن، مىللەتنىڭ خائىنى - قارا يۈز مەخلۇق،
نىجىسلارغا ئارىمىزدا ئەندى ئورۇن يوق.
يوقال ھازىر ئارىمىزدىن، ئەي، لەئىن ئەبلەخ،
بۇ جەننەتنى بۇلغىماستىن يوقالغىن تېزىرەك!»
دەپ بۇ روھنى پىردوسىدىن قوغلاۋېتىپتۇ،
لەنەت ئېتىپ ئارقىسىدىن تاشلار ئېتىپتۇ.
قىلمىشىغا يارىشا ھەق جازاسىنى ئەپ،
گۇناھكار روھ قاياققىدۇ كېتىپتۇ تېنەپ...
... ...
ئەزىز دوستلار، باللادىمىز پۈتتى شۇ يەردە،
تىرىك جانلار ئىبرەت ئالسۇن بۇنىدىن ئەلۋەتتە!

ئـوتلۇق ژىللار خـاتىرىسى

(كىچىك داستان)

ژىللار قالدى، بىزدىن ژىراق ئۆتمۈش بولۇپ،
بىز كەچۈرگەن بىر تارىخىي كەچمىش بولۇپ.
ئەسكە ئالساق، ھازىر ئەمدى شۇ كۈنلەرنى،
بىلىنىدۇ تۈندە كۆرگەن بىر چۈش بولۇپ...!
كەتسەكمۇ بىز ئۇ كۈنلەردىن ژىراقلىشىپ،
ئۇچقۇر ژىللار قانىتىدا داۋان ئېشىپ،
ئۇنتۇلمىدى ئوتلۇق ژىللار خاتىرىسى.
ئۇ تۇرىدۇ قەلبىمىزدە قايناپ تېشىپ:
... ...
ئۇ ژىللىرى زۇلۇم چەكتىن، ئاشقان ئېدى،
خەلقىمىزنىڭ قەھرى قايناپ تاشقان ئېدى.
ۋەتەنىنىڭ ئەڭ مۇنەۋۋەر ئوغلانلىرى،
ئىنقىلاۋى پارتىيەگە ئۇيۇشقان ئېدى*)!
باشلاندى دۈشمەن بىلەن يوشۇرۇن چېلىش،
يوشۇرۇن ئىشلىنەتتى ھەر قانداق ئىش.
دۈشمەنىنىڭ ئوق ئىسكىلاتى پارتلىناتتى،
خائىنلار يوقىتىلاتتى پىنھانە - تېچ.
تۈرمىدىكى مەھبۇس قېچىپ - يوقىلاتتى،
ئەمدى قولغا ئېلىنغانلار قۇتىلاتتى.
سادىغاڭكېتەي خەلقىمنىڭ ئىسسىق قوينى،
ئونلاپ ئوغۇل - قىزلىرىنى يوشۇراتتى!
مەسچىتلەردە ئوقۇلاتتى ۋائىزىلەر،
ھەم يوشۇرۇن تارقىلاتتى گەزىتلەر.
«ئەكسىيەتچى ئۇنسۇر» لەرنى تاپالماستىن،
غالجىر ئىشتەك قۇترىتاتتى گېزەندىلەر.
شۇ يوسۇن كۈرەش قايناپ تاشقان چاغدا،
باسقۇنچىغا ئەجەل ئوتى چاچقان چاغدا.
ئىنقىلاپنىڭ زەربىسىگە چىدالماستىن،
كەلگۈندىلەر كۈلىغا قاراپ قاچقان چاغدا.
دۈشمەنلەرنىڭ ۋەھشىلىگى ھەددىدىن ئاشتى،
غالجىر ئىشتەك چېپىپ ھەريان قۇتىراشتى.
تىڭچىلىرى ئارىمىزغا كىرىۋېلىپ،
ماشىنلاردەك پۇراپ ھەريان قاتىراشتى؟!
ئىسمايىل، كەنجاخۇن ھەم ئاۋۇت دۈيجاڭ،
سوقۇلۇپ ئارىمىزغا كىرىۋالغان.
شۇ خائىنلار پارتىيەنى پاش قىپ بەرگەچ،
باشلاندى: تۇتۇش - قاماش، ئۇر - چاپ بوران.
فېۋرالنىڭ ئون ئىككىسى قاراڭغۇ تۈن،
تالادا قار - شوۋۇرغان - ھوۋلىغان ئۈن.
ساقچىلىرى ئۆيىمىزگە بېسىپ كىرىپ،
كويزا سېلىپ ئېلىپ كەتتى بىزنى شۇ تۈن!
ئايال قالدى: بۇ دەھشەتتىن قورقۇپ تىترەپ،
بالا قالدى: - «دادا!» - دەپ ئاچچىق ژىغلاپ.
ئەل قالدى: ئوغلانلارغا تېچ - ئامانلىق،
باسقۇنچى، زالىملارغا زاۋال تىلەپ!..
باشلاندى، مەھبۇسانە ئېغىر كۈنلەر،
ئۆتەتتى ئازاپ بىلەن كۈنۈ - تۈنلەر.
چېكى يوق مۇدھىش قىيناق - ئازاپلاردا،
بىلمەتتۇق قانداق ئۆتتى ئاي ۋە ژىللار...
تۈرمىدە داۋام قىلدى قىيناق - سوراق،
گاڭزىغا بېسىلاتتى ئوشۇق - ئاياق.
كانارغا قولىمىزدىن ئېسىپ قويۇپ،
ئۇرۇشاتتى تېنىمىزگە قامچا - تاياق...
جاللاتلار «ئىقرار قىل!» دەپ چېقىراتتى،
چېكىمىزنى قىسىپ «كۆزنى چىقىراتتى!»
ھوشىمىزدىن كەتكەن چاغدا سوغ سۇ چېچىپ،
قىيناشنىڭ يېڭى تۈرىنى يەنە باشلاتتى!
ياۋۇز دۈشمەن كۆرستىپ بىزگە قەھر،
ھەمدە ئالداپ قىلماقچى بولدى تەسىر.

شۇندىمۇ بىز دۈشمەنگە باش ئەگمىدۇق،
جان بەردۇق، لېكىن ياۋغا بەرمىدۇق سىر!
ئاشۇ جەڭدە شېھىت بولدى تالاي جانلار،
ئاۋاكرى، سابىر ھاشىم، ئىمىنجانلار...
ۋەتەن سۆيگەن ئېسىل جانلار كۆكرىگىدىن،
ئۆكۈلدى ئانا يەرگە قىزىل قانلار!..
شېھىت بولدى سەيدۇللىن، غوپۇر ئاسىم،
ئىسمايىل، مەمەتيۇسۇپ ھارىسلار ھەم.
ئۆمۈرلۈك قاماق جازا ھۆكۈم ئالدى،
رابىيە، تۇرسۇن ئابىت، ئەزىم بىلەن!
ھە، ئۇ كۈنلەر راستلا شۇنداق بولغان ئېدى،
تالايلارنىڭ ئۆمور گۈلى سولغان ئېدى...
تۈرمىدە، لاگىرلاردا، قوم چۆللەردە،
نى ئەرلەرنىڭ جەسەتلىرى قالغان ئېدى!
ئۇلار ئۆلدى ياۋ قولىدا ئازاپ بىلەن،
پۈتمەس ئەلەم، چەكسىز ئۆچلۈك، غەززەپ بىلەن.
ئۇلار ئۆلدى، باسقۇنچىغا لەنەت ئېتىپ،
ژۇرىگىگە سىغمىغان ئۆچ ـ نەپرەت بىلەن!
ئاشۇ ئەرلەر قاتارىدا مەنمۇ باردىم،
كۈرەشلەردە خۇددى چاقماق بولۇپ ياندىم.
بىلمىدىم مەن، بەختىممۇ يا، تەغدىرىممۇ،
مەيداندا ئوق يېدىم، ئامما، تىرىك قالدىم!
تىرىك قالدىم، مەن ۋەتەنگە كېرەك ئۈچۈن،
كۈرەشلەرگە يەنە بىر بار كىرمەك ئۈچۈن،
تىرىك قالدىم: ئېچىپ تارىخ سىرلىرىنى،
ھەقىقەتنى ئەلگە ئېتىپ بەرمەك ئۈچۈن!
مەن يازىمەن ۋەتەنپەرۋەر چىن ئەرلەرنى،
ئەرك ئۈچۈن ئوتقا كىرگەن قەيسەرلەرنى.
مەن يازىمەن ئەلنى ساتقان خائىننى ھەم،
جاللات بولۇپ ئۆتكەن كاللا كېسەرلەرنى!
«ئوتلۇق ژىللار» ئۆتمۈشتىكى بىر تارىخدۇر،
ھەر بىر بېتى شۇ كۈنلەرگە گۇۋالىقدۇر.
شۇ سىرلارنى ئەلگە ئېيتىپ بېرەلىسەم،
ئارمىنىم يوق، مېنىڭ قەرىزىم ئادالىقدۇر!

1994 ـ ژىل، ئالمۇتا.

*) شەرقىي تۈركستان خەلق ئىنقىلاۋى پارتىيىسى كۈزدە تۈتۈلدۇ.

قۇتلۇق كۈنلەر

(داستان)

مۇقەددىمە

يادىمدا مېنىڭ ئاشۇ قۇتلۇق كۈنلەر،
كۈرەشتە يالقۇنلانغان ئوتلۇق تۈنلەر.
تارىختا مەڭگۈ ئۆچمەس ئىز قالدۇرغان،
ياشلىقتا بىز بېسىپ ئۆتكەن زور ئۆتكەللەر!
ئۇزاقتا قالدى بەرى ئۆتمۈش بولۇپ،
بىز باشتىن كەچۈرگەن بىر كەچمىش بولۇپ.
ئۇ چاغلار ژىگىرمىدە ژىگىت ئېدۇق،
ھە، ئەندى ئولتۇرىمىز يەتمىش تولۇپ.
دوستلىرىم، يەتمىش ژىللىق ئۆمرۈمدە،
بېشىمدىن تالاي ئىشلار كەچۈردىم مەن.
ئازاتلىقنىڭ تەمىنى تېتىپ باقتىم،
قۇللۇقنىڭ ئازاۋىنى ھەم كۆردۈم مەن!
ئويلىسام، شۇنچە ئۇزاق ئۆمرۈمدە،
ئىككىلا قۇتلۇق سەنە بوپتۇ نېسىپ،
مۇشەررەپ ئاشۇ كۈنلەر ھۆرمىتىگە.
ئەرزىيدۇ كۈيلىسەم مەن داستان يېزىپ.
ئەسلىسەك، ھازىر ئەندى ئاشۇ كۈنلەر،
خۇددى بىر تارىخ بولۇپ بىلىنىدۇ.
ئۇنىڭ ھەر سەھىپىسى، ھەر ۋارىغى،
سېغىنىش بىلەن ئەسكە ئېلىنىدۇ!
قېنى ئەمدى، ئەشۇ ئازات ۋەتىنىمىز؟
قېنى بىزنىڭ ماختانغان ئەسكىرىمىز؟
يۇرتىمىز ـ مۇستەملىكە، ئۆزىمىز ـ قۇل،
نە ئۈچۈن قارا بولدى، تەغدىرىمىز؟
شۇ ئېغىر سوئاللارغا جاۋاپ تاپماي،
بىلسەكمۇ، كۆپ سىرلارنى ئېغىز ئاچماي.
ئەللىك ژىل بۇرۇختۇم بوپ ياشىدۇق بىز،
دۇنياغا ھەقىقەتنى جاكا قىلماي!
باغ قۇرۇپ، مېۋىسىنى يەلەلمىگەن،
باغۋەننىڭ قەدرىگە كىم يېتىدۇ؟
تارىخنىڭ ئېچىلمىغان سىرلىرىنى،
ئەۋلاتقا بىز ئېيتمىساق، كىم ئېيتىدۇ؟

12 ـ نويابر

نويابر ـ تارىختىكى بىر يورۇق تاڭ،
مۇقەددەس ئازاتلىققا يوللار ئاچقان.
ژۇرەككە ژىغىپ ئەجدات قىساسىنى،
زۇلۇمنىڭ دۇنياسىغا ئوتلار چاچقان!
يادىمدا، نويابرنىڭ ئون ئىككىسى،
هاۋامۇ بۆلەكچىلا ئوچۇق ئىدى.
خەلقىمنىڭ شاتلىغىغا شاتلىق قوشۇپ،
قۇياشمۇ ئايىمىغان ئۆز نۇرىنى.
شۇ كۇنى خۇشال ئىدى جىمى ئادەم،
يۈزىدە شات ـ هاياجان، ژۇرەكلەر چوغ.
ئىلىنىڭ ئاسمىنىدا كۆزنى تارتىپ،
يەلپۈلدەپ تۇرغان ئىدى، ئاي ـ يۇلتۇز تۇغ!
«ئو. قا. ق» كلوبىدا هەم تالادا،
دىڭىزدەك تەۋرىنەتتى ئىلى خەلقى.
(خەلىقنىڭ بۇنچىلىك زور دولقۇنىنى،
كۆرمىگەن بۇ ئۆلكىدە تارىخ بەلكى).
بار ئىدى: ئۇندا جەڭچى ـ پارتىزانلار،
بار ئىدى: نەيزە تۇتقان پىدائىلار.
بار ئىدى: ئاق ساقاللىق بوۋايلار هەم،
ژۇرىگى ئوتتەك يانغان قىز ـ جۇۋانلار.
... ...
مۇنبەرگە چىقىپ شۇندا ئىلىخانتۆرەم،
(قىپشىدا يارانلىرى بولۇپ هەمدەم).
«قۇرۇلدى، ئازات شەرقىي تۈركستان» دەپ،
دۇنياغا قىلدى جاكا، هەيۋەت بىلەن!
«ئۇررا ! » ـ دەپ توۋلىغاندا خەلقىم تۇتاش،
«ئۇررا!» ـ دەپ سادا بەردى هەم تاغۇ ـ تاش.
ئەرىككە تەشنا بولۇپ يەتكەن ئەلنىڭ،
كۆزىدە يالتىراتتى خوشاللىق ياش!
دوستلىرىم، بۇ بىر ئاددىي كۆز ياش ئەمەس،
ياش بولۇپ كۆزدىن ئاققان قەلبى خۇرۇش.
ئۆمۈردە بىر كەلگەن بۇ ئازاتلىققا
مۇمكىنمۇ، كۆز ياش قىلماي چىداپ تۇرۇش؟!
شۇ كۇنى ئىچىلغاندى، مىنىڭ بەختىم،
قولۇمغا كەلگەن ئىدى، تاجۇ ـ تەختىم.
خان ئالدىدا ئەركە ئۆسكەن شاهزادىدەك،
ئەركىلەپ ئۆتكەن ئىدى ياشلىق ۋاختىم!
شۇ كۇنلەر بولغان ئىكەن بىر غەنىمەت،
خەلقىمىز ـ هۇرلەر ئىدى، ۋەتەن ـ جەننەت.
ۋەتىنىڭدە ئۆزەڭ هاكىم، ئۆزەڭ خان بوپ،
قىسىلماي، ئەركىن ياشاش ـ قانداق راهەت؟!
ئىخ، بەش ژىل ياشاۋالدۇق، شۇنداق هۆزۈر،
ـ بۇ ـ مىنىڭ ۋەتىنىم ـ دەپ بولۇپ مەغرۇر.
هۇر ـ ئازات ياشىغان شۇ بىر كۇنۇمنى،
پوتكۇل بىر ئۆمۈرگە تەڭ دىسەم ئەرزۇر!

نويابر ـ خەلقىمىزنىڭ تاڭ يۇلتۇزى،
قەهرىمان ـ ئۇنىڭ هەر ـ بىر ئوغۇل ـ قىزى.
ئەسىرلەر داڭقى ئۆچمەس شۇ كۇنلەرنىڭ،
ژۇرەكتە يالقۇن بولۇپ قالدى ئىزى...
ژىراقتا قالدى ئەمدى ئاشۇ كۇنلەر،
كۇرەشتە يالقۇنلانغان ئوتلۇق تۇنلەر.
ئويلىساق، خۇددى چۇشتەك بىلىنىدۇ،
هەم خوشاللىق هەم قايغۇلۇق شۇ ئۆمۈرلەر.
كەتسەكمۇ ئۇ كۇنلەردىن ژىراقلىشىپ،
ئۇچقۇر ژىللار قانتىدا داۋان ئىشىپ.
كەتسەكمۇ ئاپپاق چاچلىق بوۋاي بولۇپ،
ژۇرىمىز شۇ كۇنلەرنى ئەسكە ئىلىپ...

*　　*　　*

جەڭ قىزىپ، لەڭشاڭ بىلەن هەرەمباغدا،
ئەل قەلبى ئوتتەك يىنىپ تۇرغان چاغدا.
باراتتى، سەپ ئالدىدا غىنى باتۇر،
قىپشىدا سەرۋازلىرى بولۇپ هەغدا.
كۇرەشكە كىردى باتۇر ئات ئوينىتىپ،
چاپاتتى ئالا ئىتى چاڭ توزىتىپ.
يۇلتۇزدەك ئۇچار ئىدى چەۋەندازلار،
قولدىكى ئافتوماتتىن ئوق ياغدۇرۇپ.
دۇشمەننى يەڭدى بىزنىڭ پارتىزانلار،
بوش كەلمەي، دۇشمەن قۇرغان توزاقلارغا.
ئازات قىپ پۇتكۇل ئىلى ۋىلايەتنى،
دۇشمەننى سۇرۇپ كەتتى ئۇزاقلارغا...

8 ـ ئاپرېل

ئۆمۈردىكى يەنە بىر قۇتلۇق سەنە،
سەككىزىنچى ئاپرېل ـ زور تەنتەنە.
شۇ كۇنى «مىللىي قوشۇن قۇرۇلدى!»ـ دەپ،
يېزىلغان تارىخىمغا ئالتۇن هەلدە!
نەۋ باهار، يەر ياشىرىپ قالغان ئىدى،
سۆگەتلەر جالا سىلىپ ئالغان ئىدى.
شەهەرنىڭ غەربىدىكى ئۇلۇق مەيدان،
ئادەملەر دىڭىزىغا تولغان ئىدى...
مەيدانغا هەيۋەت بىلەن كىرىپ كەلدى،
مۇنتىزىم مىللىي قوشۇن جەڭچىلىرى...
ئۇستىدە هەربىي كىيىم بەك ياراشقان،
مۇرىسىدە هەربىي ئىنىۋان ـ بەلگىلىرى...
سەپ بولۇپ بارار ئىدى ئۇيغۇر، قازاق،
قىرغىز بىلەن تاتار، ئۆزبەك جەڭچىلىرى...
باراتتى ئوت ژۇرەكلىك قىزلار توپى،
بويىنىغا سومكا ئاسقان بەزىلىرى...
مۇنبەردە تۇرۇن ئالدى مارشال ئاتا،
قىپشىدا پاگون تاققان گىنىراللار.

بار ئىدى، يەنە خەلق باتۇرلىرى،
كۆكسىنى زىنەتلىگەن قوش مېدالالار!
مۇنبەردە رەئىس جۇمھۇر ئېلىخانتۆرەم،
ئورۇنلاپ، خەلقىمىزنىڭ ئارمانىنى،
«مۇنتىزىم مىللىي قوشۇن قۇرۇلسۇن»- دەپ،
ئوقۇدى، ھۆكۈمەتنىڭ پەرمانىنى.
كۆرگەندە ئاي - يۇلتۇزلۇق يېشىل تۇغنى،
خەلقىمىز كۆڭۈللىرى ئېچىلدى خۇش...
مەيداندا، قۇماندانىنىڭ قولى بىلەن،
باشلاندى قىسىملارغا تۇغ تاپشۇرۇش.
كاماندىرلار ھەربىيچە سالام بېرىپ،
سۆيۈشتى يېشىل توغنى يەك تىزلىنىپ.
- «ۋەتەننى چوقۇم ئازات قىلىمىز» - دەپ،
تاپشۇرۇپ ئالدى ئۇنى قەسەم بېرىپ.
پاراتتىن ئۆتتى ئالدىن مىللىي قوشۇن،
پىيادە، ئاتلىق يەنە توپچى قىسىم...
نامايىش قىلىپ پۇتكۇل ئەل ئالدىدا،
ۋە تەننى ئازات قىلىش ئىرادىسىن!
باراتتى، سەپ ئالدىدا كوماندىرلار،
چېست بېرىپ رەھبەرلەرگە ھۆرمەت بىلەن.
سەپ بولۇپ ئۆتىشەتتى جەڭچى باللار.
قولىدا قۇرال تۇتۇپ ھەيۋەت بىلەن!
- ھەربىي ژۇرۇش ئەمدى باشلانسۇن - دەپ،
ئوقۇلدى قۇماندانىنىڭ بۇيرۇغى ھەم.
ئۇچ فرونت يۆنىلىشتە، ئاشۇ كۇندىن
ژۇرۇشلەر باشلاۋەتتۇق، غالىپ قەدەم!
شىمالىي فرونت يولى - ئالتاي تامان،
قۇماندان لىيسكىن بىلەن ھەم دەلىلخان.
ئالتاينى ئازات قىلغان قوشۇنىمىز،
گۇچېكىڭ بىلەن قۇمۇلنى قىلدى نىشان!
مەركىزىي فرونت يولى - ئۇرۇمچىگە،
جىڭ بىلەن شىخۇ ئىدى جاھىل قورغان.
شۇندىمۇ دۈشمەنلەرنى تار - مار ئېتىپ،
ئالدى قوشۇن ماناسقا يېتىپ بارغان!
جەنۇبىي فرونت يولى - كۇچار - ئاقسۇ،
سوپاخۇن ھەم مىرزىگۇل قوش قۇماندان.
ئاقسۇنىڭ كونا شەرىنى ئازات قىلىپ،
قەشقەرىيە ۋادىسىغا قاراپ ماڭغان.
ماڭدۇق بىز شىرغۇراندەك ھەيۋەت بىلەن،
بوراندەك، ياۋنى سۇرۇپ شىددەت بىلەن.
ئازات قىپ ئىلى - جۇڭغار دالاسىنى،
ماناسقا يېتىپ كەلدۇق، سۇرئەت بىلەن.
ۋا لېكىن، ئۇرۇش دېگەن ئويۇن ئەمەس،
قان تۆكمەي، غالىبىيەت ئۆزى كەلمەس.
مىڭلىغان ئوغۇل - قىزلار شېھىت بولدى،
ئالغىچە ياۋنى يېڭىپ ئەركىن نەپەس.
غۇلجىدا، كەڭسايدا، جىڭ - شىخۇلاردا،
چۆچەكتە، ئالتايدا ھەم ئاقسۇ - بايدا.

نى باتۇر ئەزەمەتلەر شېھىت بولدى،
تاغلاردا، چۆللەردە ھەم ساي - سالادا.
كۆكۈلدىن چىقماس ئاشۇ زور بەدەللەر،
شېھىت بولغان لۇتپۇللا، رىزۋانگۈللەر.
ۋەتەن ئۇچۇن ئەزىز جاننى پىدا قىلىپ،
قەسەم بېرىپ جەڭگە كىرگەن قىز - ژىگىتلەر.
دۈشمەننى سۇر - توقاي قىپ ھەر مەيداندا،
ھەر جەڭدە ئۇستۇنلۇكنى ئالغان چاغدا.
قەشقەر بىلەن ئۇرۇمچىنىڭ بوسۇغىدا،
غەلىبىگە قول يېتەي دەپ قالغان چاغدا.
مىڭ ئەپسۇس، ئىنقىلاپنىڭ ئوتى ئۆچتى،
قوللاردىن ياللىرلىغان قىلىچ چۈشتى.
تەغدىرنىڭ قىسمىتىگە نېمە چارە؟
ئىشەنگەن تاغلىرىمىز يەنە كۆچتى!
كۆرەشتە قۇربان بېرىپ، قانلار كەچتۇق،
چۆللەرنى بېسىپ ئۆتتۇق، داۋان ئاشتۇق.
جەڭلەردە شۇنچە باتۇر بولساقمۇ بىز،
تىزگىننى ياتقا بېرىپ خاتالاشتۇق!
يات بىزنىڭ ئىشىمىزنى بۇزاڭ قىلدى،
«ياۋ بىلەن كېلىشكىن» - دەپ گالزاڭ قىلدى.
گۇلشەننى باغۋىنىدىن جۇدا ئەيلەپ،
باراقسان بېغىمىزنى غازاڭ قىلدى!
شۇلارغۇ پېشىمىزنى ئارتقا تارتقان،
ئارقىدىن ماراپ تۇرۇپ ئوقلار ئاتقان.
ئەخمەتجاندەك رەھبەرلەرنى نابۇت قىلىپ،
خەلقىمنى ئالداپ بېرىپ ياۋغا ساتقان!
ياۋ كېلىپ، خەلقىمىزگە زۇلۇم قىلدى،
سولاشنى، ئۆلتۇرۇشنى ئۇدۇم قىلدى.
ئاتتى، چاپتى، سولىدى،
ئاخىرىدا،
ۋەتەندىن كېتىشكىمۇ مەجبۇرلىدى!
بىز كەتتۇق، يات يەرلەرگە سەرسان بولۇپ،
ۋەتەن قالدى، قول يەتمىگەن ئارمان بولۇپ.
ئويلىساق، باشقا چۈشكەن ئەلەملەرنى،
تۆكىلدۇ كۆز يېشىمىز مارجان بولۇپ!
قىرىق ژىل بىز مۇساپىر بولۇپ ئۆتتۇق،
قىرىق ژىل موسكۋادىن نىجات كۇتتۇق.
«دوستلار»نىڭ راپاۋىتى موشۇ بولدى،
ئۆزىمىز بار تورۇغلۇق نامدا ژۇتتۇق!
تاغدىنمۇ ئېغىر بولدى قىسمىتىمىز،
شۇندىمۇ ياشاپ كەلدۇق، ئۆلمىدۇق بىز.
قوساق توق، كىيىم پۇتۇن ئامما لېكىن،
ئېچىلىپ، چىن ژۇرەكتىن كۇلمىدۇق بىز.
ئەل بارمۇ بىزلەر كەبى بەختى قارا؟
ئەل بارمۇ بىزلەر كەبى قەلبى يارا؟
دەردىمىز تەگرىتاغدىن ئېغىر تۇرسا،
نە ئۇچۇن قىلمىدۇق بىز ھەققە دەۋا؟

ئەمدى ئۇ قارا تۇنلەر ئۆتۈپ كەتتى،
بىزگىمۇ ئۈيغىنىشنىڭ ۋاقتى يەتتى.
«ئىستىقلال بايرىقىڭنى قولغا ئال!» ـ دەپ،
تەگرىنىڭ ئەلچىلىرى ۋەھى ئەتتى!
مانا بىز ئۇلۇق كارۋان بولۇپ قالدۇق،
ئەجداتلار ئىزى بىلەن ئالغا ماڭدۇق.
«تەغدىرىڭنى ئۆز قولۇڭدا تۇتقىن» ـ دېگەن
ساۋاقنى قەلبىمىزگە يېزىۋالدۇق!
بۇ سەپتە غېنى باتۇر ئىزلىرى بار،
ئەخمەتجاننىڭ يالقۇنلۇق سۆزلىرى بار.
لۇتپۇللىنىڭ قىساسكار ئەۋلادى ھەم،
رىزۋانگۈلنىڭ ئىز باسار قىزلىرى بار!
دوستلىرىم، ئالماق ئۈچۈن شانىمىزنى،
كۈرەشكە بېغىشلايلى، بارىمىزنى.
بۇ يولدا جان كەتسىمۇ كەتسۇن ـ لېكىن،
ساقلايلى، ئىنقىلاپچى ئارىمىزنى!
ئازمىدى، كۈرەشتە بىز تۆككەن قانلار،
ئازمىدى، تارىختىكى چوڭ زىيانلار.
ئويلىساق، ئاشۇ ئاچچىق ئەلەملەرنى،
ئوت بولۇپ ئۆرتىنىدۇ قەلبۇ ـ جانلار!
ـ بېجىنغا بارغىن ـ دېسە، باردى ئۇلار،
ـ خىتاينى قارشى ئال ـ دېسە، ئالدى ئۇلار.
خەلقىمنى ئالداپ بېرىپ ياۋغا ساتتى،
سەيپىدىن، بۇرھان كەبى سېتىلمىلار!
ئارىدىن يېرىم ئەسىر ئۆتمەي تۇرۇپ،
شېھىتلارنىڭ قېنى سىڭىپ كەتمەي تۇرۇپ.

يەنە چىقتى، جان باقار سېتىلمىلار،
ئۆزلىرىچە، تازا ۋەتەنپەرۋەر بولۇپ!
ئۇيغۇرۇم، كۆزۈڭنى ئاچ، غاپىل قالما،
شەيتانلار ۋەسۋەسىگە قۇلاق سالما.
ئايرىۋال، ئادەم بىلەن ئالۋاستىنى،
ئالدىنىپ، يەنە بىر بار داغدا قالما!
يېقىنقى تارىخىڭغا بىر نەزەر سال،
ئەجداتلار خاتاسىدىن ئىبرەت ئال.
تۇتمىساڭ، تەغدىرىڭنى ئۆز قولۇڭدا،
ئىقبالىڭ بولغۇسىدۇر، يەنە زاۋال!
ياتلارغا كۆرسەتمىگىن، ژۈرىكىڭنى،
ئۆزەڭدىن ئىزدەپ تاپقىن كېرىكىڭنى.
ئىشەنمە چەتتىن كەلگەن «داھىلار»غا
ئۆزەڭنىڭ ئىچىڭدىن تاپ، رەھبىرىڭنى!

... ...

ئۇيغۇرۇم، باردى سېنىڭ ئۆز بايرىمىڭ،
مۇشەررەپ ئاپرېل ۋە نويابىرىڭ.
قاچانمۇ ئېچىلاركىن بەختىڭ سېنىڭ،
قاچانمۇ كېلەر شۇنداق ھۆر چاغلىرىڭ!
يەنە بىر نويابىرىڭ كەلسە ئىدى،
ئوغۇل ـ قىزىڭ يايرىشىپ كۈلسە ئىدى،
ئەشۇ ئازات ئەۋلاتلارنىڭ قاتارىدا،
مېنىڭمۇ روھىم بىللە ژۈرسە ئىدى!

1994 ـ ژىل، نويابىر.